

SZAKDOLGOZAT

Farkas Gréta

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Vidékfejlesztési agrármérnök alapképzési szak

**Közoktatási intézmények térgazdasági szerepének vizsgálata a
Szigetvári járásban**

Belső konzulens: Némediné Dr. Kollár Kitti
egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Vidékfejlesztés és Fenntartható
Gazdaság Intézet
Vidék- és Területfejlesztési
Tanszék

Készítette: Farkas Gréta QP8W18

Gödöllő

2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Szakirodalmi áttekintés.....	5
2.1. A területi gazdaságtan főbb összefüggései.....	5
2.1.1. Regionális politika általános bemutatása.....	5
2.1.2. Magyarország térszerkezete	7
2.1.3. Területi egyenlőtlenségek.....	8
2.2. Közoktatási rendszer Magyarországon.....	9
2.3. Területfejlesztés fogalmi áttekintése	10
2.4. Vidékfejlesztés fogalmi áttekintése.....	11
2.4.1. A vidék fogalmi lehatárolása.....	11
2.4.2. A vidékfejlesztés fogalma	13
2.4.3. A népességmegtartó képesség	14
2.4.4. Az oktatás szerepe a vidékfejlesztésben.....	15
2.5. Szigetvári járás bemutatása	16
2.5.1. Társadalmi tényezők.....	18
2.5.2. Gazdasági tényezők.....	22
2.5.3. Természeti tényezők.....	26
3. Saját vizsgálat	28
3.1. Kutatási célok, kutatási kérdések és hipotézisek	28
3.2. A vizsgálat körülményei és helyszíne	28
3.3. Kutatási módszerek és a minta bemutatása	29
3.4. Primer kutatás eredményei	30
3.4.1. Interjúk bemutatása	30
3.4.2. SWOT analízis	40
3.5. Szekunder kutatás eredményei	42
3.5.1. Klaszteranalízis.....	51
4. Következtetések, javaslatok.....	55
5. Összefoglalás	58
6. Irodalomjegyzék	60
7. Mellékletek.....	63
8. Függelékek	64

Ábrajegyzék

1. ábra: A régiók besorolása.....	6
2. ábra: Magyarország régiói.....	7
3. ábra: Területi elmaradottság tényezői.....	8
4. ábra: A területfejlesztés részrendszerei.....	11
5. ábra: A népességmegtartó- és népességeltartó képesség rendszere.....	14
6. ábra: Magyarország járásai.....	16
7. ábra: Szigetvári járás települései.....	17
8. ábra: Népesség változása 2009-2023.....	19
9. ábra: Tényleges fogyás 2009-2023.....	19
10. ábra: Öregedési index 2012-2023.....	20
11. ábra: Korfa 2022.....	21
12. ábra: Korfa 2011.....	21
13. ábra: Végzettség kördiagram 2022.....	22
14. ábra: Egy lakosra jutó SZJA alapot képző jövedelem 2011-2022.....	22
15. ábra: Munkaképes korú álláskereső 2011-2023.....	23
16. ábra: Másodlagos közműöllő 2011-2023.....	24
17. ábra: Digitális tevékenység a Szigetvári járásban 2022.....	24
18. ábra: Vállalkozás sűrűség 2011-2023.....	25
19. ábra: Helyi önkormányzatok helyi adó bevételeiből az iparüzési adó.....	25
20. ábra: Természeti tényezők fotókollázs.....	27
21. ábra: Szigetvári járás szöfelhő.....	31
22. ábra: közoktatási intézmények szöfelhő.....	31
23. ábra: Szigetvári járás települései.....	42
27. ábra: Települések távolsága Pécestől (km).....	43
25. ábra: Települések távolsága Szigetvártól (km).....	43
26. ábra: Települések távolsága Pécestől (perc).....	43
24. ábra: Települések távolsága Szigetvártól (perc).....	43
28. ábra: Hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók aránya a nappali oktatásban 2023.....	46
29. ábra: Hátrányos helyzetű tanulók arányának változása a Szigetvári járásban 2010-2023.....	47
30. ábra: Hátrányos helyzetű óvodás gyermekek aránya 2023.....	48
31. ábra: Kompetenciamérés 1.....	48
32. ábra: Kompetenciamérés 2.....	49
33. ábra: A lakónépesség százalékos változása 1994-ről 2023-ra.....	50
34. ábra: 1994-2023 változás.....	50
35. ábra: 1994 és 2023 közötti százalékos változás.....	51
36. ábra: Klaszteranalízis térkép.....	54

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Szigetvári járás településeinek lakónépessége 2023-ban.....	18
2. táblázat: Végzettség szerinti megoszlás.....	21
3. táblázat: SWOT.....	41
4. táblázat: Civil szervezetek száma.....	44
5. táblázat: Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 7-X évesek 2022.....	45
6. táblázat: Végző klaszterközpontok.....	53

1. Bevezetés

Az általam választott téma a közoktatási intézmények térgazdasági szerepének vizsgálata a Szigetvári járásban. A járásra személyes kötődésem miatt esett a választásom, óvodai és általános iskolai tanulmányaimat a járás két településén, Mozsgón és Szigetváron végeztem. Személy szerint nagyon fontosnak tartom az **oktatást**, mert az emberi fejlődést legjobban előmozdító tényezőnek, a tanulásnak ad keretet, ezért lényeges véleményem szerint egy ilyen hátrányos helyzetű járás - mint a szigetvári – oktatási helyzetének feltérképezése és fejlesztése. A térségben folyamatosan csökken a népesség, különösen a fiatalok száma (KSH, 2024), amihez nagymértékben hozzájárul az elvándorlás, ez negatív hatással van a járás fejlődésére. A negatív tendencia csökkentésének érdekében fontosnak tartom a népességmegtartó képesség vizsgálatát, valamint ennek erősítését az oktatás nyújtotta lehetőségek felhasználásával. A térszerkezeti különbségek vizsgálata esetén is fontos pilléreként jelenik meg az ökológia-ökonómia-humán erőforrás komplex fogalmi rendszer.

A Szigetvári járás a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI. 26.) Kormányrendelet alapján a **fejlesztendő járás** kategóriába sorolható. A kormányrendeletben a járások besorolása egy komplex társadalmi-gazdasági és infrastrukturális fejlettséget mérő mutató alapján történik (KSH, 2013). Fejlesztendő járásnak azon legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járások számítanak, amelyekben a lakónépesség 15 %-a él. A Szigetvári járás nem csak az országos átlagot nem éri el a komplex fejlettségi mutató tekintetében, de még a legrosszabb 15 %-ba is beletartozik (290/2014 Kormányrendelet). A járás hátrányos helyzetéből adódóan még hangsúlyosabb szerepe van a térségben a fejlődés előmozdításának. Az oktatási intézmények fontos szereplői a közösségi élet szervezésének, valamint ha az iskolákban színvonalas oktatást kapnak a tanulók az a későbbiekben jelentős hatással lehet a gazdasági-társadalmi fejlődésre. Tehát az endogén erőforrások gyarapításában és erősítésében az oktatási intézmények nélkülözhetetlenek.

A kutatásom célja a Szigetvári-járáshoz kötődően:

1. az oktatás népességmegtartó erejének a vizsgálata szekunder kutatás: TeIR és KSH adatok alapján,
2. átfogó képet adni a Szigetvári-járási **közoktatási** intézményeiről,
3. összegyűjteni a helyi oktatásban vezető szerepet betöltők véleményét primer kutatás: mélyinterjúk készítése,
4. megvizsgálni, hogy van-e értelme a „küszködő” és egyben „leszakadó” falusi iskolák fenntartásának, továbbá
5. az oktatás fejlődésének támogatása a térségben,
6. javaslatok és iránymutatás megfogalmazása a térség számára.

A szakirodalmi áttekintésben kitérek a regionális gazdaság szerepére, bemutatom a közoktatási rendszert Magyarországon. Fogalmi áttekintést készítek a területfejlesztésről és a vidékfejlesztésről, valamint az előbb említett fejlesztési szinteken az oktatás szerepét is részletezem. Továbbá, a Szigetvári járást mélyrehatóan bemutatom, kitérve ökológiai, ökonómiai és humán tényezőkre is. Fontosnak tartom, hogy ismertessem a járást, mert segít megérteni a kutatás okát és szükségességét.

A szakirodalmi áttekintés után ismertetem a kutatásom módszerét, a primer és a szekunder kutatást, valamint következtetéseket vonok le. Dolgozatom nem csak a Szigetvári járásnak lehet hasznos, hanem hasonló problémákkal szembesülő térségek számára is érdekes információkkal szolgálhat.

A kutatás eredményeit tervezem a térség meghatározó szereplőivel megosztani, akik a területfejlesztésben kardinális szerepet töltenek be.

2. Szakirodalmi áttekintés

A szakirodalmi áttekintés elkészítésével kívánom alátámasztani, hogy miért fontos az oktatás térgazdasági szerepének a vizsgálata, valamint bemutatni az oktatás szerepét a vidékfejlesztésben.

2.1. A területi gazdaságtan főbb összefüggései

A regionális gazdaságtan (térgazdaságtan), mint interdiszciplináris tudományág, a gazdasági-társadalmi folyamatok térbeli dimenziójával foglalkozik. A XX. század közepén alakult ki, és kezdetben a közgazdaságtan részeként tekintettek rá. Az elmúlt évtizedekben azonban önálló tudományággá vált, amely a térbeli gazdaság működésének törvényszerűségeit vizsgálja. A regionális tudomány a gazdaságtudományok és a földrajztudományok határtudománya. A térben létező gazdaság mozgástörvényeinek a feltérképezésével foglalkozik. A regionális fejlesztés során a tér nemcsak passzív háttérrel jelent, hanem aktív szereplő, amely befolyásolja és alakítja a gazdasági folyamatokat. A regionális gazdaságtan eszköztárának alkalmazása nélkülözhetetlen a sikeres területfejlesztési stratégiák kialakításához. A földrajzi megközelítés kiemelt jelentőséggel bír, hiszen a térbeli tényezők (pl. domborzat, talaj, éghajlat, infrastruktúra) jelentősen befolyásolják a gazdasági tevékenységek elhelyezkedését és fejlődését (Miernyk, 1976c; Richardson, 1978; Káposzta, 2007).

A regionális fejlesztésnek hat hosszútávú célja (Faragó, 1987):

1. *Munkaalkalmak teremtése, a munkanélküliségi ráták mérséklése*
2. *A túlnépesedett városközpontokra nehezedő demográfiai nyomás csökkentése*
3. *A nemzeti erőforrások hatékony hasznosítása*
4. *A régiók közti indokolatlan fejlettségi különbségek mérséklése*
5. *A regionális kultúrák és identitás megőrzése, különös tekintettel a nemzeti kisebbségek lakta területekre*
6. *A népesség és a környezet egyensúlyának a megőrzése, illetve helyreállítása.*

A regionális fejlesztések céljai, vagyis a regionális politika céljai általában három eszköz – pénzügyi ösztönzők, központi szabályozás, infrastrukturális beruházások – alkalmazásával valósíthatók meg (Káposzta, 2013).

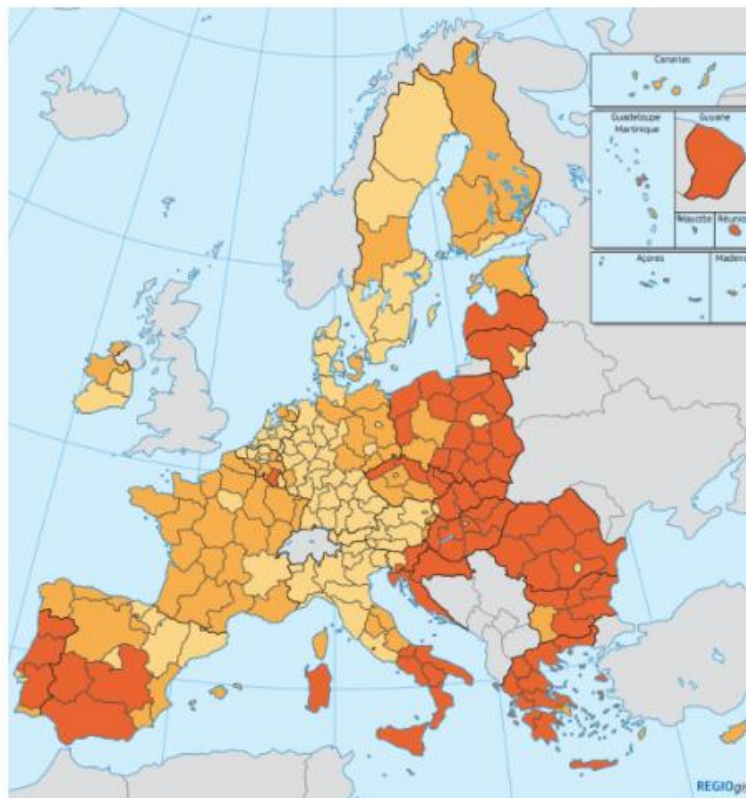
2.1.1. Regionális politika általános bemutatása

Az Európai Unió regionális politikájának célja a területi egyenlőtlenségek csökkentése, munkahelyteremtés, az életminőség javítása és gazdasági növekedés támogatása. Legfőbb eszköze a különböző források biztosítása, beruházások támogatása.

Öt terület fejlesztésével foglalkozik kiemelten:

- az emberek érdekeit szemelőt tartva támogatja a munkaerőpiachoz való hozzáférést, valamint az oktatás és a társadalmi befogadás terén kínálkozó lehetőségek kiaknázását;
- támogatja a kis- és középvállalkozások fejlődését;
- beruházásokkal és kutatási munkalehetőségekkel segíti a kutatást és az innovációt;
- nagyberuházásokon keresztül javítja az üzleti környezetet;
- az éghajlatváltozás elleni küzdelem részeként korszerűsíti a közlekedést és az energiatermelést, különös tekintettel a megújuló energiaforrások használatára, valamint az innovatív közlekedési infrastruktúrák kiépítésére (Európai Unió, 2025).

Az Európai Unióban hét éves programozási időszakok vannak, minden időszakra elkészítik a célkitűzéseket, és meghatározzák a költségvetést. A regionális politikát kohéziós politikának is szokták nevezni, ennek oka, hogy a rendelkezésre álló források jelentős részét az EU legfejletlenebb régiói kapják a felzárkóztatás és a területi különbségek mérséklése céljából, vagyis a régiók közötti kohézió erősítésére (Európai Bizottság, 2025).

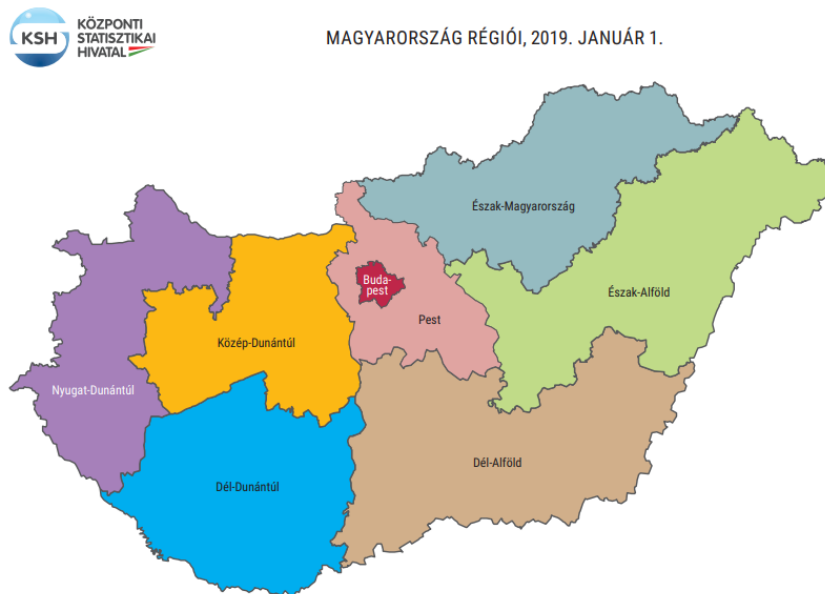
A régiók besorolása a „beruházás a munkahelyteremtésbe és növekedésbe” célkitűzés (ERFA és ESZA+) szempontjából 2021-27-ben: pirossal a kevésbé fejlett régiók, okkersárgával az átmeneti régiók és világos sárgával a fejlettebb régiók

1. ábra: A régiók besorolása

Forrás: Európai Bizottság, 2025

2.1.2. Magyarország térszerkezete

Az Európai Unióban, így Magyarországon is a NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) rendszert, vagyis a Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúráját használják a területi egységek lehatárolására. Ez az egységes rendszer lehetőséget ad a jobb összehasonlíthatóságra az egyes régiók között. A NUTS öt szintből épül fel. A NUTS1-es szint az európai közösségi régiók csoportja, a tagállamok határozzák meg gazdasági társadalmi és földrajzi kritériumok alapján. Magyarországon három NUTS1-es régió van: Dunántúl, Közép-Magyarország, Észak és Alföld. A NUTS2-es szint szolgál a területfejlesztési programok tervezésére, elkészítésére és a területi statisztikai adatok gyűjtésére. Magyarország nyolc NUTS2-es régióra van felosztva: Budapest, Pest, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld.

2. ábra: Magyarország régiói

Forrás: KSH, 2024

NUTS3-as szintnek Magyarországon külön a főváros és a vármegyék felelnek meg (Európai Parlament, 2025). A NUTS rendszer kiegészül a LAU (Local Administrative Units) rendszerével, a LAU1 és LAU2 képezi a negyedik és az ötödik szintet. Magyarországon a járások felelnek meg a LAU1-nek, a települések pedig a LAU2-nek (Káposzta, 2007).

Területi egyenlőtlenségek alapján is meg lehet határozni Magyarország térszerkezetét:

Három Magyarország (hármás bontás): triális térszerkezet

1. Budapest (főváros) és ingázási övezete
2. Észak-nyugat Magyarország (Balatontól északra elhelyezkedő területek): földrajzi elhelyezkedés határmenti fekvés, dinamizálódó térségek
3. Az ország „többi” része

VAGY

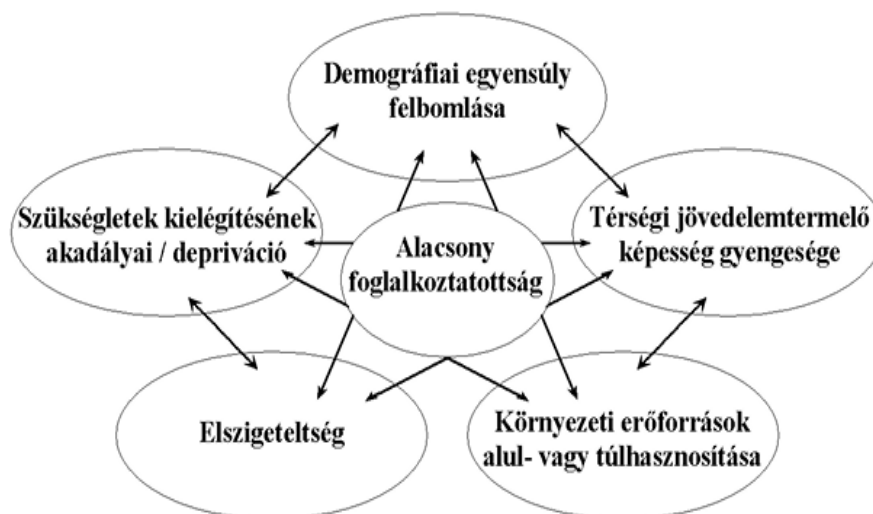
1. Budapest (főváros)
2. Nagyvárosok: modernizációs szigetek, FDI által vezérelt városok
3. Vidékiesebb területek: belső és külső perifériák

VAGY

1. Budapest (főváros)
2. Autópályák mentén elhelyezkedő területek: közlekedési folyosók
3. Autópályáktól távol elhelyezkedő területek (Némediné Kollár, 2021).

2.1.3. Területi egyenlőtlenségek

Az egyenlőtlenség az egyensúly hiányát jelenti, jelen esetben az egyensúly a különböző társadalmi és gazdasági folyamatok kiegyenlítődsét jelenti. A zárt rendszerek, amelyeket nem érik külső hatások érhetik csak el a teljes egyensúly, a nyílt rendszerekben, amelyek befolyásoltak a külső környezetük által csak dinamikus egyensúlyi állapot következhet be. Ahhoz, hogy meghatározzuk, hogy egy terület nyílt-e vagy zárt-e a területen belüli és kívüli kapcsolatok vizsgálatával lehet meghatározni. A területi egyenlőtlenségek vizsgálatakor fontos szerepe van a centrum-periféria viszonyrendszernek. A centrum lehet geometriai és társadalmi-gazdasági értelemben vett központ is. A periféria peremi helyzetű, emellett egy negatív jelentést is magában hordoz (Nemes Nagy, 2005). A területi egyenlőtlenségek vizsgálatakor három folyamatot különböztethetünk meg, a differenciálódást, a nivellálódást és a stagnálást. A differenciálódás következtében nőnek a területi különbségek, a nivellálódás során csökkennek, a stagnálás során pedig nincs változás (Molnár, 2005). A területi egyenlőtlenségek kiküszöbölésének célja, a térben jelenlevő különbségek mérséklése. G. Fekete öt tényezőt azonosít, amelyek az egyenlőtlenségeket kiváltó okok lehetnek, a 3. ábra szemlélteti ezeket.

3. ábra: Területi elmaradottság tényezői

Forrás: G. Fekete É., 2006

2.2. Közoktatási rendszer Magyarországon

Magyarország Alaptörvénye kinyilvánítja a tudományos kutatás és a tanítás szabadságát, a nemzetiségek számára a kulturális identitás megőrzésének szabadságát és az anyanyelvű oktatáshoz való jogát, valamint minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Az állam a művelődés jogát a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével biztosítja. Az alapfokú oktatás mindenki számára hozzáférhető, kötelező és ingyenes. A középfokú oktatás szintén mindenki számára elérhető és ingyenes. A köznevelésben kötelező a részvétel 3 és 16 éves kor között. Továbbá a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény második paragrafusának első cikke kimondja: *Az Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, valamint ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú nevelés-oktatáshoz való jog biztosítása az érettségi megszerzéséig, a szaggimnáziumi nevelésben-oktatásban a második szakképesítés megszerzését biztosító első képesítő vizsga, szakmai vizsga befejezéséig, a szakiskolai nevelésben-oktatásban az adott szakképesítés, szakképzettség megszerzését biztosító első képesítő vizsga, szakmai vizsga befejezéséig, valamint a készségfejlesztő iskola utolsó gyakorlati évfolyamának befejezéséig a magyar állam közzolgálati feladata. Ingyenes részvétel szempontjából nem számít önálló szakképesítésnek a munkakör magasabb szinten történő ellátása céljából megszerzett szakképesítés. Ingyenes az iskolai rendszerű nevelésben-oktatásban való részvétel a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű tanuló részére.* A köznevelés célja a későbbi tanulmányokra való felkészítés, különböző készségek átadása és a társadalomba való beilleszkedés elősegítése (2011. évi CXCV. törvény).

A közoktatás számos kihívással néz szembe a XXI. században. A technológia egyre gyorsuló fejlődésével az oktatási módszereknek is fejlődnie kell, az oktatás digitalizációja szükséges és elkerülhetetlen. A digitalizáció hozzájárul az oktatás fejlődéséhez, viszont több nehézséget is magában hordoz. Ilyenek lehetnek például a hozzáférési problémák, a technikai akadályok, valamint az a személyes interakció visszaszorulása (Ficzere, 2024). További kihívásként jelenik meg az egyre növekvő tanárhiány mind mennyiségi mind minőségi tekintetben. A minőségi pedagógusok hiánya már a kétezres évek elejétől felmerülő probléma. Az OECD is felhívta a figyelmet az idősebb pedagógusok egyre nagyobb arányára és a minőségi utánpótlás hiányára a *Számít a tanár (Teacher matters, 2005)* című kötetében. A pedagógus hiány okai közé tartozik többek között a nem túl vonzó munkakörülmények és az alulfizettség (Lannert-Németh, 2023). A tanárhiány mellett megjelenik a diákok teljesítményének romlása is. Az oktatás színvonalában megfigyelhető negatív tendenciát, a hazai, illetve a nemzetközi kompetenciamérések eredményei is alátámasztják. Polónyi (2023) szerint a színvonal romlása az illiberális oktatáspolitikai bizonyos elemeinek a következménye, ilyenek például a központosítás és a forrásmegvonás. Továbbá, a mai iskolákban egyre több,

sajátos nevelési igényű gyermek tanul, habár a gyermekcsoport korábban sem volt homogén, de sokkal kisebb hangsúlyt fektettek a tanulók eltérő képességeire. Ez a változatosság új kihívások elé állítja az oktatást (Tóth-Szerecz, 2015).

2.3. Területfejlesztés fogalmi áttekintése

A területfejlesztés fogalma nem egységes, országonként, területegységenként eltérő lehet, gyakran a szakértők véleménye is eltérő. Hazánkban, a rendszerváltást követően kap hangsúlyosabb szerepet a területfejlesztés. 1996-ban fogadták el az első területfejlesztéssel kapcsolatos törvényt, azóta változik és fejlődik a területfejlesztés intézményrendszere (Gálosi et. al., 2017). Az 1996. évi XXI. területfejlesztési és területrendezési törvény 2023. 12. 31-ig volt érvényben, ezt követően lépett hatályba a területfejlesztésről szóló 2023. évi CII. törvény.

A területfejlesztésről szóló 2023. évi CII. törvény alapján a területfejlesztés célja:

„a) az ország versenyképességének növelése és a területi kohézió erősítése, az ország valamennyi térségében a fenntartható fejlődés biztosítása, az innováció térbeli terjedésének elősegítése, a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térszerkezet kialakítása, az optimális területhasználat kereteinek megteremtése;

b) a főváros, a városok és a községek, illetve az országos átlagtól fejlettebb és az attól elmaradó térségek és települések közötti – az életkörülményekben, a gazdasági és társadalmi jellemzőkben és az infrastrukturális ellátottságban megnyilvánuló – jelentős különbségek mérséklése;

c) az ország harmonikus térszerkezetének kialakítása a területrendezési szakpolitikával együttműködve;

d) a nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése;

e) a vidék népességmegtartó erejének erősítése;

f) a társadalmi és környezeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás elősegítése;

g) a társadalom jólétének javítása, a lakosság életszínvonalának növelése és a társadalmi esélyegyenlőség biztosítása.”

Továbbá tizenöt pontban fogalmazza meg a területfejlesztés feladatát, amely többek között: az elmaradott térségek felzárkóztatása, az Európai Unió területi politikájának integrálása, egységes terület politika kialakítása, a sajátos fejlesztési igényű területek személyre szabott támogatása, helyi kezdeményezések támogatása, szakpolitikák összehangolása.

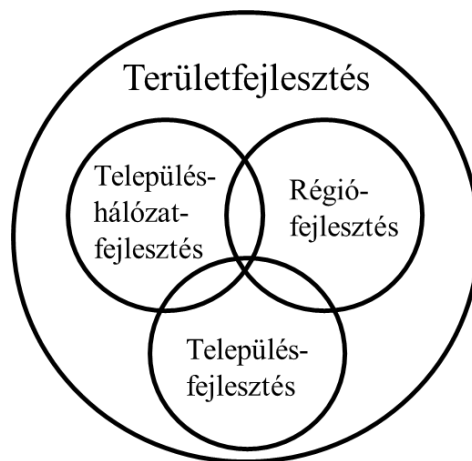
A területfejlesztésben a térbeli differenciálódás alapvető jellemző. A természeti adottságok, a történelmi fejlődés és a gazdasági folyamatok térbeli eltérő hatásai miatt a térségek között jelentős különbségek alakulnak ki a fejlettség, a gazdasági szerkezet és az életminőség tekintetében. A társadalmi-gazdasági viszonyok változásával a területi egyenlőtlenségek is változhatnak, hol kiegyenlítődéssé, hol differenciálódás történik. Az abszolút egyenlőség elérése

nem megvalósítható, a cél a relatív különbségek mérséklése, a területi kohézió erősítése és a fenntartható fejlődés biztosítása lehet (Laczkó, 1986; Béres, 1993).

Faragó (1987) szerint az a politika és megvalósító mechanizmus a területfejlesztés, „*amely a társadalom térbeni létének a befolyásolásával kíván hozzájárulni a társadalmi újratermelés (termelés – elosztás, csere, fogyasztás) hatékonyságának a növeléséhez*”. A területfejlesztést egy összefoglaló kategóriának tekinti, amelynek része a régió-, a településhálózat- és a településfejlesztés. Baranyai (2013) a vidékfejlesztést a három fejlesztési terület (régió, településhálózat, település) metszetébe helyezi.

2.4. Vidékfejlesztés fogalmi áttekintése

A következő alfejezetekben részletesen foglalkozom a vidékfejlesztés fogalmának lehatárolásával, majd a népességmegtartó erők szerepét ismertetem, de mindenek előtt a vidék fogalmát járom körül, különböző szerzők munkája nyomán. Miután egy komplex áttekintést készítettem az előbb felsoroltakról, az oktatást vidékfejlesztési perspektívából mutatom be.

4. ábra: A területfejlesztés részrendszerei

Forrás: Faragó (1987) alapján saját szerkesztés, 2025

2.4.1. A vidék fogalmi lehatárolása

Ahhoz, hogy vidékfejlesztéssel foglalkozhassunk szükséges lehatárolni azt a területet, amelyre a tevékenység irányul, vagyis a vidéket. A vidék nem rendelkezik általánosan elfogadott definícióval. A vidéki tér nem egységes, elemei időben és kiterjedésben is változnak, továbbá a különböző nyelvekben és a különböző tudományterületeken eltérően közelítik meg a vidék fogalmát, ezért nem egységes (Goda et. al., 2022).

Az 1996-os Európai Vidéki Térségek Chartája a következő képpen határolja le a vidéket: „*a vidéki térség kifejezetten olyan szárazföldet, belső vagy tengerparti területet jelent, amely a kisvárosokat és falvakat is magába foglalja, gazdaságilag, társadalmilag egységes egészet alkot, ahol a városi térségekkel összehasonlítva számottevően alacsonyabb a lakosság, a gazdasági tevékenységek, a szociális és kulturális struktúrák koncentrációja, valamint a terület*

nagyobb részét mezőgazdasági, erdőgazdasági, természetvédelmi és kikapcsolódási célokra használják.” (Vidéki Térségek Európai Chartája, 1996). A későbbiekben különböző tudományterületeken széleskörben használták és használják a mai napig a vidéki tér lehatárolásaként.

A nemzetközi irodalom a vidékfejlesztés tekintetében nem a „country”, hanem a „rural” megnevezést alkalmazza, amely a kisvárossal együttesen történő fejlődést jelenti, gyakran ezt a kifejezést nem is fordítják, hanem rurális téregként alkalmazzák (Olajos, 2008).

Az Európai Unióban nincsen egységes szabályozás a vidéki térségek lehatárolására. A fejlesztési célú vidék lehatárolás minden tagállam saját hatáskörébe tartozik. Az EU-ban statisztikai célokra az OECD és Eurostat által kidolgozott módszereket alkalmazzák. Az OECD települési (LAU1-es) szinten vidékinek tekinti azt a települést, amelynek népsűrűsége 150 fő/km² határérték alá esik. Regionális (NUTS3-as) szinten, három csoport került kialakításra attól függően, hogy a régiók lakosságának hány százaléka él vidéki besorolású településeken:

1. *alapvetően (túlnyomórészt) vidéki térség*: a népesség több, mint 50 %-a él vidéki településen
2. *jellemzően vidéki térség (újabbán köztes vagy közbenső térség)*: a népesség 15-50 %-a él vidéki településen
3. *alapvetően (túlnyomórészt) városi térség*: a vidéki településeken élők aránya kevesebb, mint 15 %

Az Eurostat által kidolgozott módszer alapja az urbanizáltság mértéke, és szintén három kategória került kialakításra:

1. *sűrűn lakott térségek*: városok csoportjai, mindegyik település népsűrűsége legalább 500 fő/km², az összlakosság több, mint 50000 fő,
2. *köztes területek*: városok és falvak csoportjai, az összlakosság minimum 50000 fő, vagy csatlakozik egy sűrűn lakott térséghez, mindegyik település népsűrűsége legalább 100 fő/km²,
3. *ritkán lakott térségek*: városok és falvak csoportjai, nem lehet sűrűn lakott (Tikász, 2007; OECD, 2010; Kis, 2011).

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK) alapján a vidékies térség vidékies problémákkal és adottságokkal rendelkező terület. Vidékies problémák többek között az elöregedés, az elvándorlás, infrastruktúra fejlettlensége, funkcionális központoktól való távolság, alacsony termelékenység, valamint a mezőgazdaságban foglalkoztatottak magas aránya. Vidékies adottságnak számít az alacsony népsűrűség és beépítettség és a kevésbé terhelt, nagyarányú természeti környezet (1/2014. (I. 3.) OGY határozat a Nemzeti Fejlesztés 2030).

Összeségében elmondható, hogy nincsen egységes fogalmi lehatárolás a vidékre, amely minden országban alkalmazható lenne, a gazdasági és a társadalmi változások alapján eltérően formálódik.

2.4.2. A vidékfejlesztés fogalma

Az Európai Unióban a vidékfejlesztés a közös agrárpolitika második pillére. Célja a vidéki térségek társadalmi, környezeti és gazdasági fenntarthatóságának a javítása. Hosszútávon törekszik a mezőgazdasági és az erdőgazdálkodási ágazat versenyképességének erősítésére, a fenntartható természetierőforrás-gazdálkodás és az éghajlat-politikai fellépés támogatására, valamint a vidéki gazdaságok és közösségek területileg kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítására (Európai Bizottság, 2025).

Magyar Tünde (2003) négy vidékfejlesztési megközelítést mutat be, de hangsúlyozza, hogy ezen négy tényező nem különíthető el teljesen egymástól:

1. *Agrár-ruralista megközelítés* alapján a gazdálkodók a vidék legjelentősebb szereplői, kettős szerepet töltenek be, az egyik szerep az élelmiszer termelés, a másik pedig a közjavakhoz való hozzájárulás. Továbbá, a mezőgazdaság fontos szerepet játszik a vidéki térségek gazdasági, ökológiai-környezeti és szociális környezetének formálásában.
2. *A szuburbán megközelítés* alapján a vidéki térségek a városi lakosok életminőségének javítását szolgálják, a mezőgazdaságnak nincs kiemelt szerepe a vidéki gazdaság szereplői között.
3. *Felzárkóztató, komplex gazdaságfejlesztési megközelítés* alapján a vidéki térségek elmaradottak társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból, a globalizáció miatt periférikus térségekké váltak, komplex gazdaságfejlesztési programmal segítendőek.
4. *Endogén fejlesztés megközelítés* alapján a vidéki területek fejlődésének alapja a helyben meglévő erőforrások hasznosítása. Nem a fejlett területekhez való felzárkóztatás a célja, hanem a helyi partnerségen alapuló fenntartható fejlődés kialakítása.

Baranyai (2013) a vidékfejlesztést a területfejlesztés részeként definiálja, amelynek célja a vidéki, nagy részben nem városi térségek fejlesztése, gazdasági, ökológiai és társadalmi adottságainak megőrzése, valamint modernizációja.

Az előző évtizedekben jelentős változás ment végbe a vidéki gazdaság tekintetében. Korábban a vidékgazdaság egyenlő volt az agráriummal, napjainkra viszont a vidéki térségek egy jóval integráltabb szemléletet követelnek meg (Ritter, 2018). Továbbá, a szerző kiemeli,

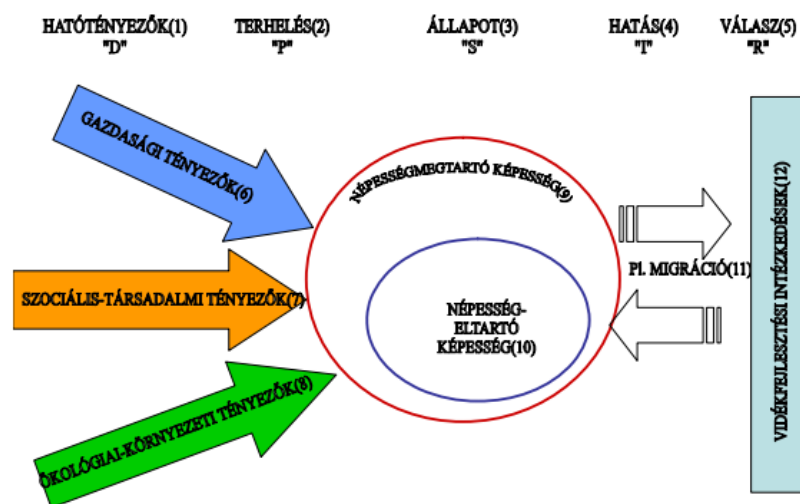
hogy az endogén, vagyis az alulról építkező fejlesztéseknek hatalmas szerepe van a vidéki térségek versenyképességének a javításában (Ritter, 2019).

Az előbb említett szerzők alapján elmondható, hogy a vidékfejlesztés egy komplex tevékenység, melynek fő feladatai a vidéki térségek versenyképességének és az itt élők életszínvonalának a javítása.

2.4.3. A népességmentartó képesség

A népességmentartó képesség témaköre a VI. ötéves tervben jelent meg először, a rendszerváltás előtt több tudományos cikk is készült róla (Székely – Krajcsovicz, 2017). Tóth (1982) szerint a népességmentartó képeség két tényezőtől függ. Az első a lakóhelyen megvalósuló teljes foglalkoztatás vagy az ingázáshoz feltételeinek biztosítása, a második pedig a lakosság alapellátásának a biztosítása, minél magasabb színvonalúak, annál jobban erősítik a népességmentartó képeséget. Csatári (1986) négy tényező együttesében határozza meg a népességmentartó képeséget:

1. *biológiai reprodukciós képeség*: befolyásolja a korösszetétel, a vándorlási egyenleg és a természetes szaporodás,
2. *a település gazdasági eltartó-képessége*: jövedelem termelő képeség,
3. *ellátó-képesség*: megfelelő életkörülmények,
4. *településen élők ragaszkodása*: a leghangsúlyosabb tényező.

5. ábra: A népességmentartó- és népességeltartó képeség rendszere

Forrás: Tikász, 2007

Tikász (2007) az Európai Környezeti Hivatal (EEA) által használt környezetelemzési modell alapján elkészítette a népességmentartó- és népességeltartó képeséggel kapcsolatos rendszert. Tikász (2007) a hatótényezők és a terhelés tényezői közé sorolja a gazdasági, a szociális-társadalmi és az ökológiai-környezeti tényezőket, ezek nagymértékben befolyásolják vidéki térségek népességmentartó képeséget. Hat különböző képeség, adottság együtteseként

értelmezi a népességmegtartó képességet: *népességeltartó-képesség, biológiai reprodukciós képesség, ellátó-képesség, falvakban élők ragaszkodása, politikai helyzet, ökológiai-környezeti jólét.*

Székely és Krajcsovics (2017) kísérletet tesznek a népességmegtartó képesség számszerűsítésére, és megalkotják a népességmegtartási indexet. Öt szempontot (*foglalkoztatás, tömegközlekedés, oktatás és egészségügyi szolgáltatások, a lakosság személyes kötődése, lakóhelyként való megfelelés*) választanak ki, amelyeket értékelnek és az értékeket pontszámokra váltják.

Elmondható, hogy a népességmegtartó képességnek nincs általánosan elfogadott definíciója. A különböző szerzők értelmezésében hasonlóság, hogy egy komplex fogalomként határozzák meg, amely a népesség helyben tartását célozza meg.

2.4.4. Az oktatás szerepe a vidékfejlesztésben

A vidékpolitika intézményrendszere rendkívül összetett, számos más szakpolitikával szorosan összefügg. A gazdaságpolitika, az agrárpolitika, az oktatáspolitikai, az érték- és környezetvédelem, a foglalkoztatási és a szociális politika, stb., mind hatással van a vidéki térségek fejlődésére. Egyetlen szakpolitika sem képes önmagában megoldani a vidék problémáit. A vidékpolitikai döntések meghozatalakor ezért a különböző szakpolitikák összehangolására van szükség. A szakterületek közötti koordináció országos, regionális és helyi szinten is kulcsfontosságú. Továbbá, a vidékfejlesztés sikerességét jelentősen befolyásolja az oktatás színvonala és hozzáférhetősége is. Az oktatás nemcsak a tudásátadás eszköze, hanem a társadalmi mobilitás motorja is. A vidéki térségekben az oktatás fejlesztése kiemelten fontos a fiatalok elvándorlásának megakadályozásához, a helyi gazdaság diverzifikálásához és a térségek versenyképességének növeléséhez. Az oktatáspolitikai szoros együttműködésben kell, hogy működjön a többi szakpolitikával, hogy a vidéki térségekben élő emberek számára egyenlő esélyeket biztosítson (G. Fekete, 2013). Magyarországon az általános iskolai rendszerben jelentős egyenlőtlenségek figyelhetők meg, ami a tanulók összetételében és az eredményekben is differenciálódást eredményez. Ezek az egyenlőtlenségek összefüggnek a települések jellemzőivel és a hátrányos helyzetű lakosság elhelyezkedésével (Velkey, 2020).

A vidéki térségek oktatási intézményei közül különösen kiemelendők az alacsony tanulói létszámmal működő iskolák. Számos hazai és nemzetközi szakirodalom áll rendelkezésre, amelyek a kisiskolák helyzetét, kihívásait és lehetőségeit vizsgálják. Andl (2023) összegezi a kisiskolákat érintő oktatáspolitikai intézkedéseket, valamint egy, két települést vizsgáló esettanulmány példáján keresztül mutatja be az aktuális társadalmi-gazdasági helyzet iskolákat befolyásoló hatásait, és azt, hogy ezen települések miként igyekeznek megőrizni oktatási intézményeiket. Európai és világviszonylatban is a szakirodalomban megjelenik a vidéki

kisiskolák elszigetelődésének a problémája, Corbett (2014) a kanadai kisiskolák helyzetével foglalkozik. Chipa és szerzőtársai olasz és nemzetközi viszonylatban vizsgálták az iskolák és a helyi közösségek kapcsolatait és az összevont osztályokban történő oktatást (Chipa et. al., 2022). Egy osztrák tanulmány új perspektívába helyezi a vidéki kisiskolákat, és mint innovatív megoldásoknak teret adó intézményekként határoz meg, ahol a tanároknak nagyobb szabadsága van új oktatási módszerek kipróbálására (Raggl, 2019). Magyarországon az elmúlt években a tanárihiány, a fenntartási költségek növekedése és az energiaválság miatt vált ismét hangsúlyossá a kisiskolák helyzete (Andl, 2023).

A szakirodalmak alapján elmondható, hogy az oktatáspolitikai szerves része a vidékfejlesztésnek, továbbá az oktatáspolitikában a vidéki iskolák kérdése állandó diskurzus. A vidéki iskolákkal foglalkozó szakirodalmak bemutatásának relevanciáját a következő fejezet fogja alátámasztani.

2.5. Szigetvári járás bemutatása

A Szigetvári járás Magyarország Dunántúli régiójához tartozik NUTS1-es szinten, NUTS2-es szinten a Dél-dunántúli régióhoz, NUTS3-as szinten pedig Baranya vármegyéhez. A 6-os főút köti össze a vármegyeszékhellyel, Péccsel, a 67-es út pedig a szomszédos Somogy vármegye székhelyével, Kaposvárral. A járás székhelye Szigetvár, területe 656,76 km².

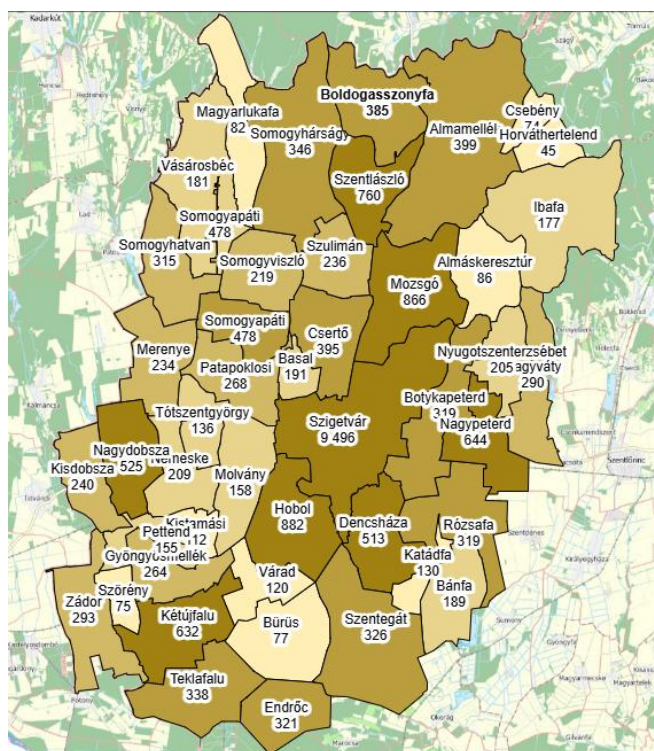
MAGYARORSZÁG JÁRÁSAI, 2019. OKTÓBER 13.

6. ábra: Magyarország járásai

Forrás: KSH, 2024

Negyvenöt település található a járásban: Almamellék, Almáskeresztúr, Bánfa, Basal, Boldogasszonyfa, Botykapeterd, Bürüs, Csebény, Csertő, Dencsháza, Endrőc, Gyöngyösmellék, Hobol, Horváthertelend, Ibafa, Katádfa, Kétújfalu, Kisdobsza, Kistamási, Magyarlukafa, Merenye, Molvány, Mozsgó, Nagydobsza, Nagypeterd, Nagyváty, Nemeske, Nyugotszenterzsébet, Patapoklosi, Pettend, Rózsafa, Szigetvár, Somogyapáti, Somogyhárság, Somogyhatvan, Somogyviszló, Szentegát, Szentlászló, Szőrény, Szulimán, Teklafalu, Tótszentgyörgy, Várad, Vásárosbéc, Zádor. 2025-ben a negyvenöt településből tizenegyen található általános iskola: Almamelléken, Dencsházán, Hobolban, Kétújfaluban, Mozsgón, Nagydobszán, Nagypeterden, Somogyapátiban, Somogyhárságyon, Szentlászlón és Szigetváron kettő. Az általános iskolával rendelkező települések mindegyikén található óvoda is, továbbá Rózsafán és Szentegáton is van óvoda, valamint Szigetváron három.

7. ábra: Szigetvári járás települései

Forrás: TEIR, 2024

A fenti térképen látható a járás és a járás településeinek határa, valamint a lakónépesség is fel van tüntetve. A színezés a lakosságszámtól függ, minél sötétebb színnel van jelölve egy település annál többen laknak ott. Továbbá, az alábbiakban mellékelt táblázatban átláthatóbban is fel van tüntetve a települések lakónépessége a 2023-as évre vonatkozóan.

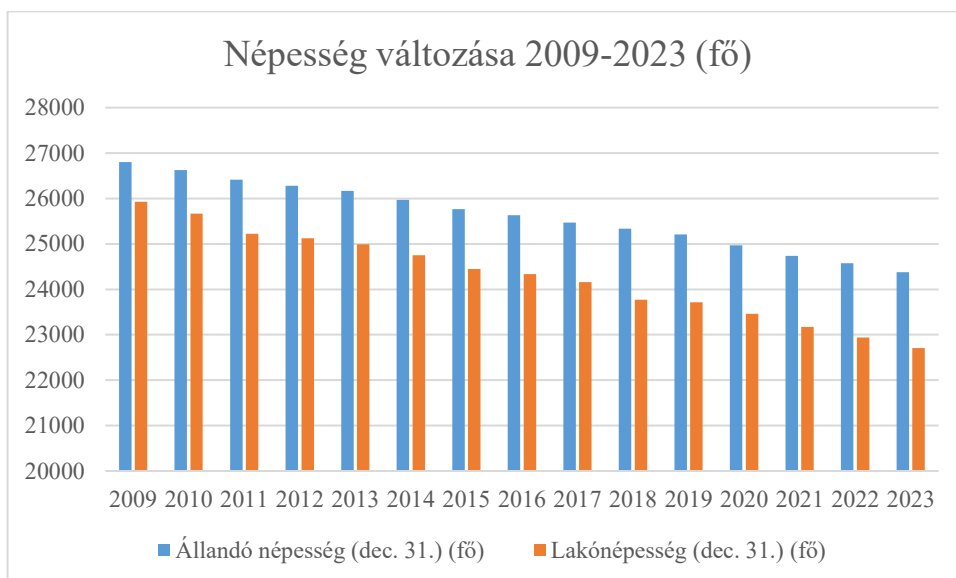
1. táblázat: Szigetvári járás településeinek lakónépessége 2023-ban

Település	2023 Lakónépesség (dec. 31.) (fő)	Település	2023 Lakónépesség (dec. 31.) (fő)
Almamellék	399	Nagydobsza	525
Almáskeresztúr	86	Nagypeterd	644
Bánfa	189	Nagyváty	290
Basal	191	Nemeske	209
Boldogasszonyfa	385	Nyugotszenterzsébet	205
Botykapeterd	319	Patapoklosi	268
Bűrüs	77	Pettend	155
Csebény	74	Rózsafa	319
Csertő	395	Somogyapáti	478
Dencsháza	513	Somogyhárságy	346
Endrőc	321	Somogyhatvan	315
Gyöngyösmellék	264	Somogyviszló	219
Hobol	882	Szentegát	326
Horváthertelend	45	Szentlászló	760
Ibafa	177	Szigetvár	9496
Katádfa	130	Szörény	75
Kétújfalú	632	Szulimán	236
Kisdobsza	240	Teklafalu	338
Kistamási	112	Tótszentgyörgy	136
Magyarlukafa	82	Várad	120
Merenye	234	Vásárosbéc	181
Molvány	158	Zádor	293
Mozsgó	866		

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

2.5.1. Társadalmi tényezők

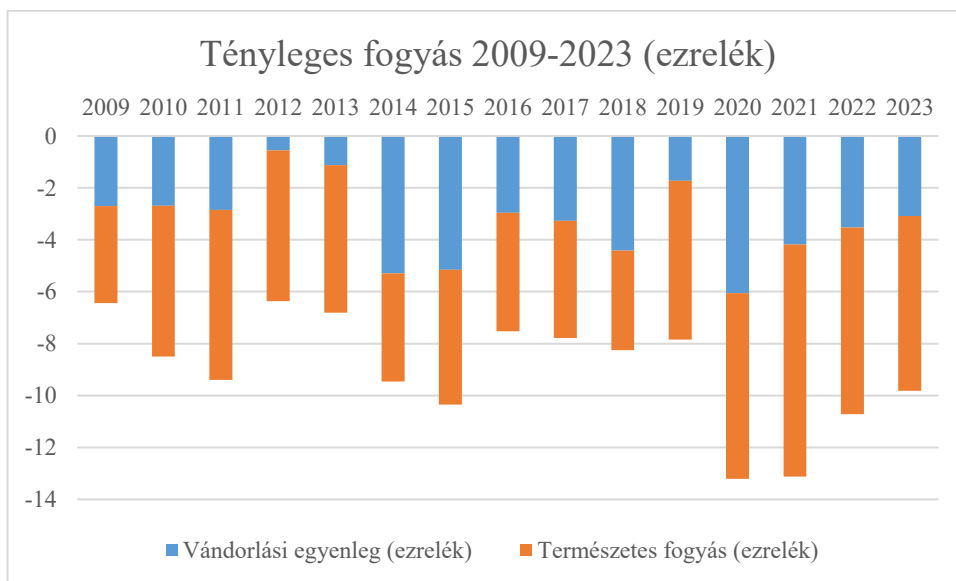
Az állandó népesség és a lakónépesség tekintetében is folyamatos csökkenés figyelhető meg a 2009 és a 2023 közötti időszakban. Az állandó népesség több, mint kettőezer-négyszáz fővel, a lakónépesség pedig több, mint háromezer-kétszáz fővel csökkent. Tizenöt év tekintetében az állandó népesség kilenc százalékos, a lakónépesség pedig tizenkét százalékos fogyást mutat. Magyarország népessége folyamatosan csökken, viszont jóval kisebb mértékben, mint a Szigetvári járás népessége. 2009 és 2023 között Magyarországon 3,77 %-kal csökkent az állandónépesség és 4,29 %-kal a lakónépesség. Ugyanebben az időszakban a Szigetvári járásban az állandónépesség 9,04 %-kos, a lakónépesség tekintetében pedig 12,43 %-kos fogyás ment végbe (TEIR, 2024).

8. ábra: Népesség változása 2009-2023

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

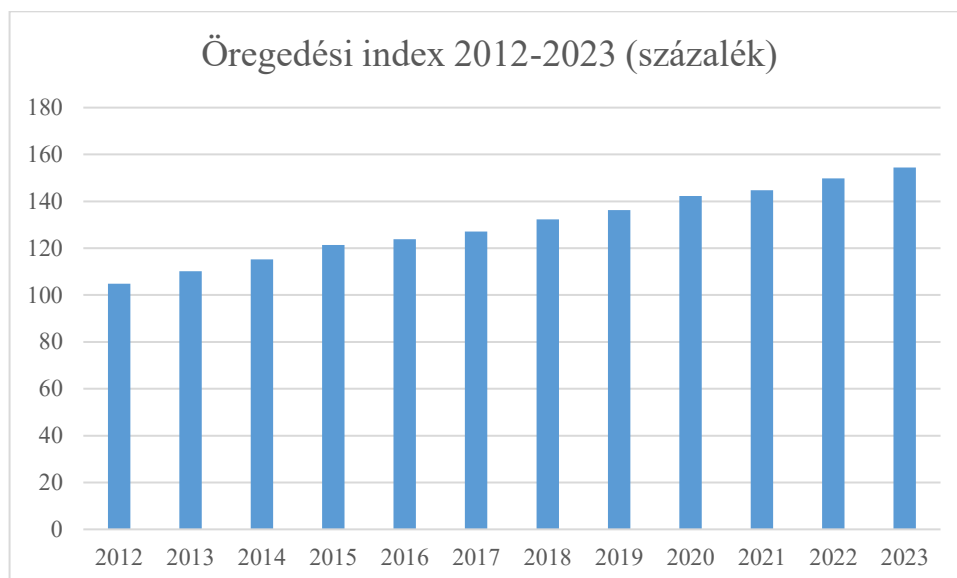
A Szigetvári járásban 2009 és 2023 között csak tényleges fogyásról beszélhetünk, 2012-ben volt legközelebb a nullához a tényleges fogyás értéke, de még ekkor is hat ezrelék felett alakult. 2020-ban és 2021-ben volt a legnegatívabb az érték, mind a két évben több, mint tizenhárom ezrelék.

9. ábra: Tényleges fogyás 2009-2023

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

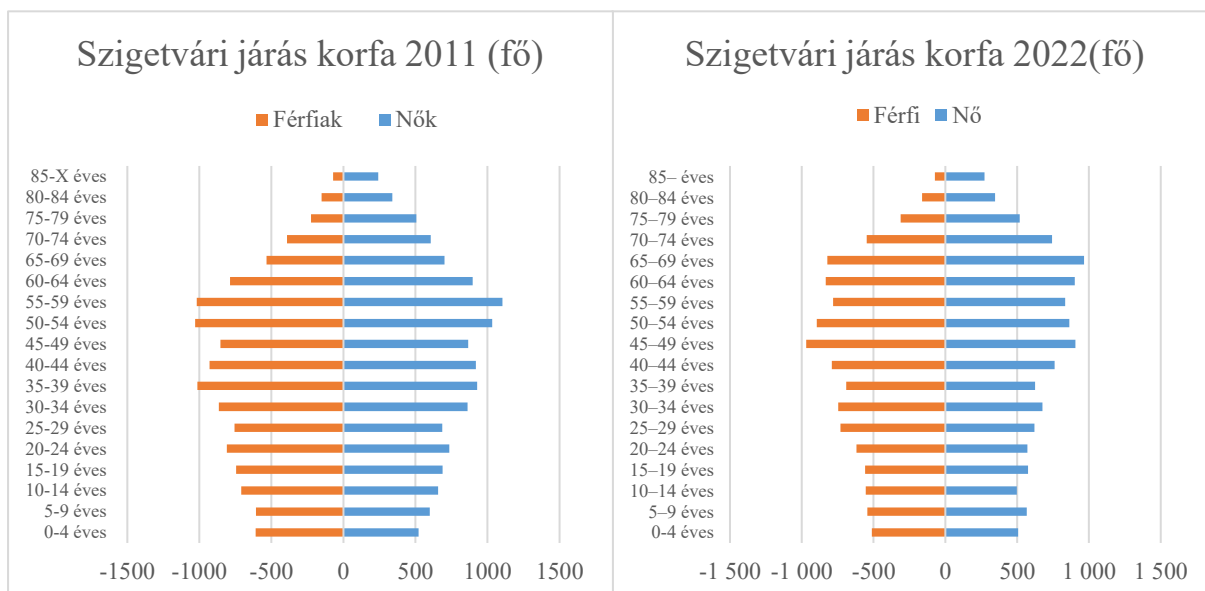
A Szigetvári járás öregedési indexe 2012 és 2023 között konstans növekszik. Az adatok korlátozott hozzáférhetősége miatt, az öregedési indexet 2012-től kezdően készítettem el, nem pedig 2009-től, mint a másik kettő mutatót, a népesség változását és a tényleges fogyást. 2012-ben is már magasabb volt a hatvanöt év felettek száma, mint a tizennégy évesnél fiatalabbaké, de ekkor még csak az öt százalékot közelítette meg az eltérés, 2023-ban már több, mint 54 százalék volt a különbség a két korcsoport között.

10. ábra: Öregedési index 2012-2023

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

A járás 2011 évre készített korfáján jól látható, hogy a férfiak tekintetében az 50-54 éves korosztály a legnépesebb, míg nők tekintetében az 55-59 éves korosztályba tartoznak a legnagyobb számban. Továbbá, a korfa urna vagy más néven koporsó alakú, amely az előregedő társadalmak sajátja. Alacsony születésszám, a fiatalok gyorsan csökkenő aránya és a 65 év feletti népesség arányának növekedése jellemezi (KSH, 2025). A 2022-es korfa jóval karcsúbb, mint a 2011-es, amely a népességcsökkenés eredménye. 2011-ben a 30-59 évesek közötti hat korcsoport a legnépesebb, 2022-ben ez a hat korcsoport a 40-69 évesek továbbra is a korfa legnépesebb korcsoportjai, viszont ezekben is jelentős fogyás figyelhető meg. 2022-ben egyetlen korcsoport népességszáma sem éri el az ezer főt. A legfiatalabb négy korcsoport (0-19 évesek) mindegyike nemenként ötszáz és hatszáz fő között alakul, kivéve a 10-14 éves nőket, mert az ő számuk az ötszáz főt sem éri el. A koporsó vagy urna alak még látványosabban kirajzolódik 2022-ben, mint tette azt 2011-ben.

12. ábra: Korfa 2011

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

11. ábra: Korfa 2022

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés, 2024

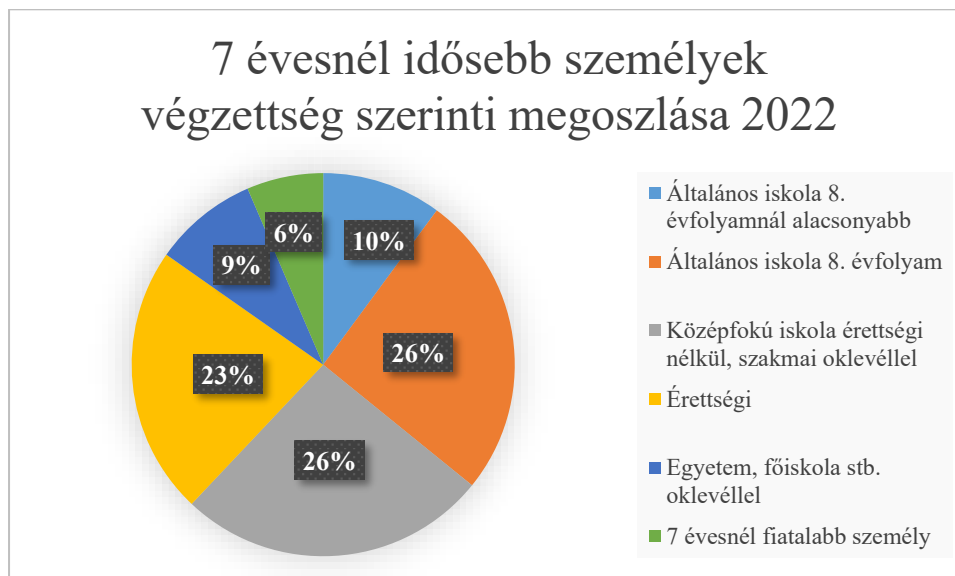
Végzettség szempontjából a 2011-es és a 2022-es népszámlálás között pozitív változás ment végbe. Az általános iskola 8. évfolyamánál alacsonyabb és az általános iskola 8. évfolyam kategóriákba tartozók száma csökkent, a középfokú iskola érettségi nélkül, szakmai oklevéllel rendelkezők száma jelentősen nem változott, az érettségivel és egyetemi, főiskolai végzettséggel rendelkezők száma pedig nőtt. 2022 tekintetében a legnépesebb kategória a érettségi nélküli középfokú végzettséggel rendelkezők, ezt követi az általános iskola 8. évfolyam, majd az általános iskola 8. évfolyamnál kevesebb, és csak ezután következik a felsőfokú végzettségűek csoportja. Fontos kiemelni, hogy ez a mutató hét éves kortól vizsgálja a végzettséget, tehát vannak olyan személyek is, akik éppen tanulmányaikat folytatják.

2. táblázat: Végzettség szerinti megoszlás

Végzettség szerinti megoszlás	Szigetvári járás	Szigetvári járás
Népszámlálás éve: 2011	Fő	Népszámlálás éve: 2022
Általános iskola 8. évfolyamnál alacsonyabb	3 421	Általános iskola 8. évfolyamnál alacsonyabb
Általános iskola 8. évfolyam	7 395	Általános iskola 8. évfolyam
Középfokú iskola érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	6 012	Középfokú iskola érettségi nélkül, szakmai oklevéllel
Érettségi	4 851	Érettségi
Egyetem, főiskola stb. oklevéllel	1 707	Egyetem, főiskola stb. oklevéllel
7 évesnél fiatalabb személy	1 616	7 évesnél fiatalabb személy

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés, 2024

7 évesnél idősebb személyek végzettség szerinti megoszlása 2022

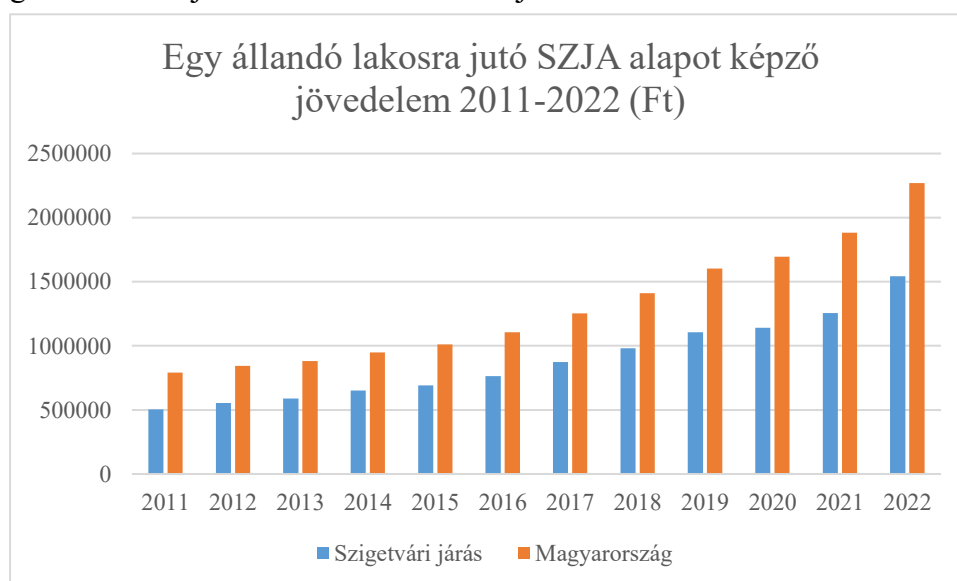
13. ábra: Végzettség kördiagram 2022

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés, 2024

2.5.2. Gazdasági tényezők

A gazdasági tényezőket 2011 és 2023 között vizsgáltam, kivéve az egy állandó lakosra jutó SZJA alapot képző jövedelem mutatót, mivel ehhez a mutatóhoz nem állt rendelkezésre 2023-as adat, a működő vállalkozások tekintetében csak a 2017-2020 közötti időszakra érhető el adat, valamint a helyi önkormányzatok helyi adó bevételeiből az iparüzési adó mutatóhoz 2014-től kezdődően van folyamatos adat.

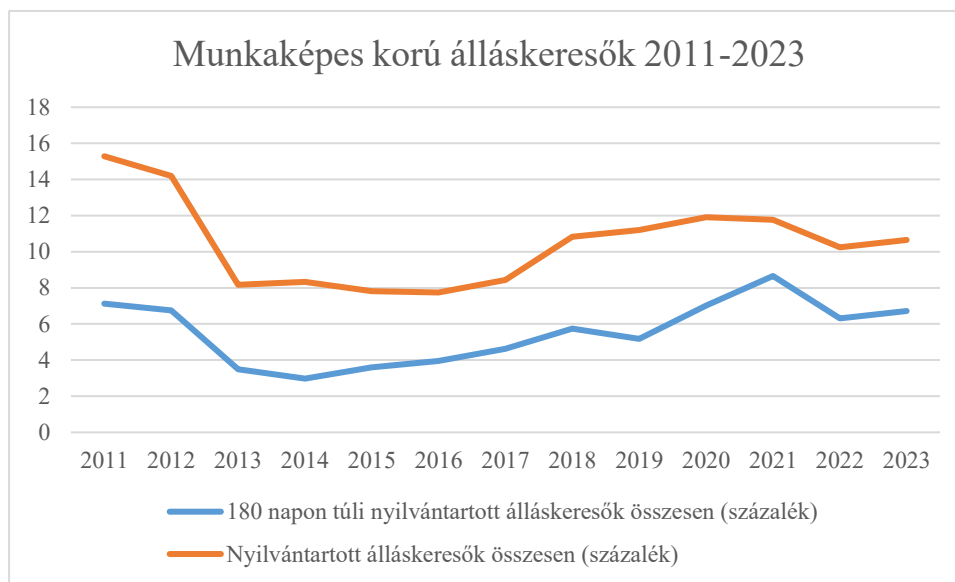
Egy állandó lakosra jutó SZJA alapot képző jövedelem a 2011 és 2022 közötti időszakban a Szigetvári járásban jóval az országos átlag alatt alakult. Megfigyelhető, hogy a járási adat nem felzárkózik az országos adathoz, hanem az évek múlásával egyre nagyobb lesz köztük a különbség. Az infláció jelentős mértékben hozzájárult a növekedéshez.

14. ábra: Egy lakosra jutó SZJA alapot képző jövedelem 2011-2022

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

A járás munkaképes korú összesen nyilvántartott álláskeresőinek száma 2011-ben volt a legmagasabb, 2013-ban a legalacsonyabb, 2013 és 2017 között jelentősen nem változott, majd 2020-ig kis mértékben, de nőtt, azután ismét csökkent. 2023-ban tíz százalék fölött alakult. A tartósan, vagyis 180 napon túl nyilvántartott álláskeresők aránya 2021-ben volt a legmagasabb, meghaladta a nyolc százalékot, amely a 2014-es három százalék alatti adathoz képest jelentős növekedés.

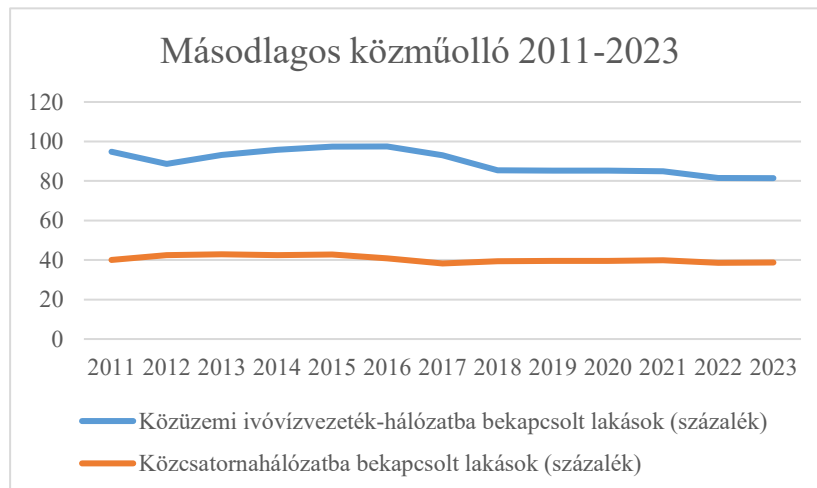

15. ábra: Munkaképes korú álláskeresők 2011-2023

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

2011-ről 2023-ra a másodlagos közműolló mindkét ága csökkenést mutat. Látható, hogy a közüzemi ivóvíz-hálózatba kapcsolt lakások száma 2016-ban meghaladta a 97 százalékot, 2023-ra pedig alig több, mint 81 százaléka a lakásoknak van az ivóvízhálózatba bekötve. A közcatornahálózatba kapcsolt lakások száma pozitív és negatív ingadozásokkal, de a teljes 2011 és 2023 közötti időszakban 40 százalék környékén alakult, ennek oka, hogy a járás negyvenöt települése közül összesen hat rendelkezik kiépített közcatornahálózattal. A

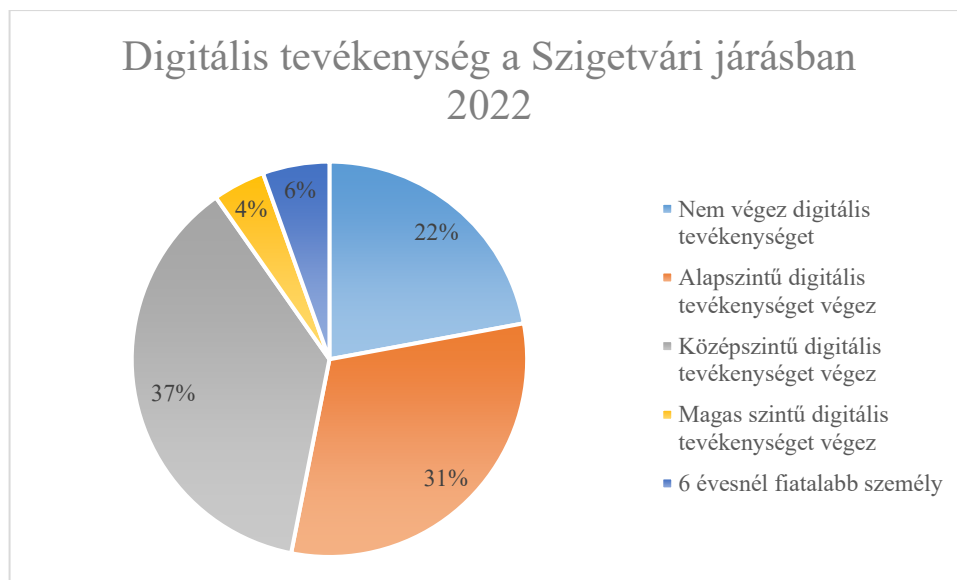
fennmaradó harminckilenc településen a lakosoknak maguknak kell megoldaniuk a szennyvíz elvezetését.

16. ábra: Másodlagos közműolló 2011-2023

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

A 2022-es népszámlálás során, a többi népszámlálástól eltérően, gyűjtöttek adatot a népesség digitális tevékenységéről. A diagramon jól látható, hogy a digitális tevékenységet nem végzők aránya a teljes népesség negyedét sem éri el. A középszintű digitális tevékenységet végzők vannak a legnagyobb arányban, ezt követi az alapszintű digitális tevékenységet végzők köre. A hatévesnél fiatalabb személyek az egész hat százalékát teszik ki, és a magas szintű digitális tevékenységet folytatók pedig a legkisebb csoport, a maga négy százalékával.

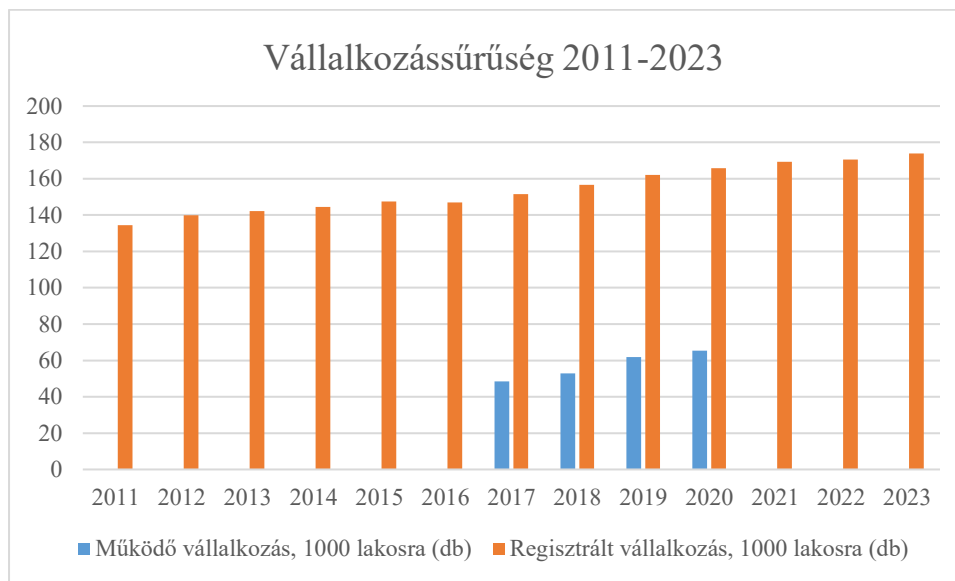

17. ábra: Digitális tevékenység a Szigetvári járásban 2022

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2024

A regisztrált vállalkozások tekintetében egy folyamatos növekedés figyelhető meg a 2011-2023 közötti időszakban. A működő vállalkozásokról járási és települési szinten csak korlátozott mennyiségű adat áll rendelkezésre, de ezen értékek tekintetében is megfigyelhető egy folyamatos emelkedés a 2017-2020 közötti időszakban. A négyéves időszakban látható,

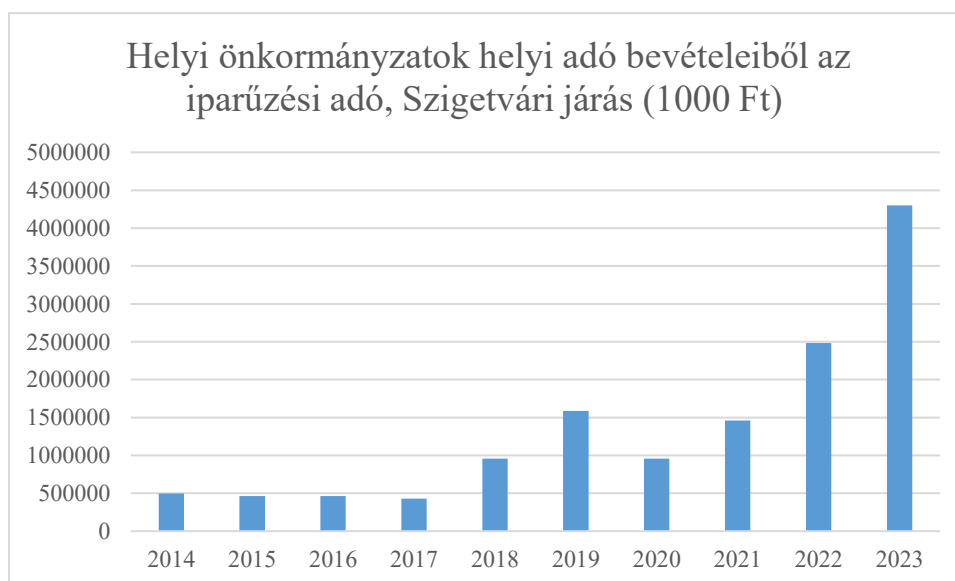
hogy a regisztrált vállalkozások 1000 főre vetített értéke több, mint háromszorosa a működő vállalkozások 1000 főre vetített értékének.

18. ábra: Vállalkozás sűrűség 2011-2023

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2025

A helyi önkormányzatok iparüzési adóból származó bevételei 2020-tól kezdve folyamatosan növekednek, a legnagyobb változás 2022 és 2023 között történt, ennek oka, hogy a járás 45 településéből az iparüzési adóból származó bevétel 2022-ben 19 településen 0 forint volt, tehát nem volt egyáltalán. A járás több településén ameddig nem szabályozták jogszabályban az iparüzési adó fizetési kötelezettségét, addig egyáltalán nem kellett iparüzési adót fizetni. 2023-ra azon települések száma ahol a befizetett iparüzési adó értéke 0 forint volt 11-re redukálódott, azaz 8 településen vezették be az iparüzési adót (KSH, 2025).

19. ábra: Helyi önkormányzatok helyi adó bevételeiből az iparüzési adó

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2025

2.5.3. Természeti tényezők

A Szigetvári járás gazdag természeti környezettel rendelkezik, dombvidéki és síkvidéki területek is egyaránt jelen vannak. A Zselici-dombság déli része a járás területén található. A területek nagy része mezőgazdasági művelés alatt áll. Négy főbb típusú talaj található meg: barna erdőtalaj, öntéstalajok, réti talajok és homoktalajok. A barna erdőtalajok az erdőgazdálkodáshoz megfelelőek, az öntéstalajok tápanyagban gazdagok, ezért a szántóföldi növénytermesztéshez kifejezetten jók. A réti talajok és homoktalajok kevésbé értékesek.

A járás éghajlata az ország éghajlatával megegyezően kontinentális, tehát télen hideg és csapadékos, nyáron pedig meleg és száraz. Az éghajlatot a domborzat nagymértékben befolyásolhatja. A különböző tengerszint feletti magasságú területeken eltérő lehet a hőmérséklet és a csapadék eloszlása, a magasabban fekvő területeken általában alacsonyabb hőmérsékletek mérhetők. Továbbá, a területek fekvése is hatással van a klímára, a déli lejtők szárazabbak és melegebbek, mint az északiak.

A terület vízrajza egyszerű, de hangsúlyos szerepe van a mezőgazdaságban, a változatos növény és állatvilág megőrzésében és gazdasági szempontból is, valamint a történelem során védelmi szerepe volt. Patakok és kisebb tavak jellemzik a területet. A talajvíz szintje a csapadék mennyiségétől és a domborzati viszonyoktól is függ, de ha nincsen szélsőséges időjárás, akkor elegendő a lakossági és a mezőgazdasági szükségletek kielégítésére. A járás számos termásvíz forrással rendelkezik, amelyek a geotermikus energiához való hozzáférést is biztosítják. A vizek szennyezésében szerepe van a jelentős mennyiségű kezeletlen szennyvíznek, a mezőgazdasági tevékenységnek, a nem megfelelő hulladékkezelésnek, valamint a vízfolyások elhanyagoltságának.

A növényvilág az emberi tevékenység által nagymértékben befolyásolt. A mezőgazdaságban termesztett növények és emberek által telepített erdők vannak túlsúlyban. Az állatvilág igen sokszínű, nagyvadak, apróvadak, madarak, hüllők, rovarok egyaránt magas számban jelen vannak.

A járás hat természetvédelmi területtel rendelkezik, amelyeknek nagy szerepe van a járás gazdag természeti környezetének megőrzésében, és turisztikai szempontból is fontosak.

A 20. ábrán egy, a teljesség igénye nélküli fotókollázs látható a Szigetvári járásban megjelenő természeti tényezőkről.

20. ábra: Természeti tényezők fotókollázs

Forrás: saját fotók, 2025

3. Saját vizsgálat

A következő részben bemutatom a saját vizsgálatomat, kutatási kérdéseimet és céljaimat, valamint a hipotéziseimet.

3.1. Kutatási célok, kutatási kérdések és hipotézisek

Kutatásom során számos kérdés fogalmazódott meg bennem. Mi a jobb, küszködő hátrányos helyzetű falusi iskola vagy más településre való bejárás? Egy falusi iskolában hátrányból indulnak-e a diákok a városi társaikhoz képest? Milyen negatív következményei lehetnek az iskolák bezárásának? Hogyan befolyásolhatja egy oktatási intézmény a társadalmi-gazdasági folyamatokat? Célul tűztem ki, hogy a primer és szekunder kutatásokon keresztül feltérképezem a Szigetvári járás oktatási intézményeinek helyzetét és térgazdasági szerepét.

A következő hipotéziseket fogalmaztam meg a kutatással kapcsolatban:

H1: A falusi alapfokú közoktatási intézmények hátrányban vannak az oktatás színvonala, illetve a családi háttér tekintetében a szigetvári alapfokú közoktatási intézményekhez képest.

H2: A társadalmi tőke színvonala és összetétele diverzifikáltabb azokon a településeken, amelyek rendelkeznek általános iskolával.

H3: Az alapfokú közoktatási intézmények bezárása egyenes arányt mutat a vizsgált települések népességszámának csökkenésével.

H4: Szigetvár centrum térségi szerepköre kirajzolódik az oktatási intézmények tükrében is.

3.2. A vizsgálat körülményei és helyszíne

A primer kutatásom során célul tűztem ki, hogy mély interjút készítsék olyan személyekkel, akik valamilyen formában részt vesznek, vagy vettek a Szigetvári járás közoktatásában. Öt interjú személyesen, kettő pedig online formában zajlott le. Az interjúk helyszínét és időpontját részletesen a primer kutatási részben ismertetem. A szekunder kutatási részhez az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszerből, a Központi Statisztika Hivatal weboldaláról, Civil Információs Portálról, valamint az Oktatási Hivatal weboldaláról töltöttem le az adatokat és elemeztem őket eltérő időintervallumokon belül, mindegyiknél külön indoklom majd, miért nem azonos időintervallumot használtam. Továbbá, klaszteranalízist készítettem.

3.3. Kutatási módszerek és a minta bemutatása

A primer kutatások során gyakran készítenek interjút vagy kérdőívet. Kutatásom megkezdésekor szerettem volna kérdőívet és interjút is készíteni, de mikor elkezdtem megvizsgálni, hogyan kellene felépítenem a kérdőívet, meghatározni kinek szól, akkor arra a konklúzióra jutottam, hogy a téma komplex volta miatt öt különböző kérdőívet kellene ahhoz készítenem, hogy teljes képet kapjak. Az öt azonosított célcsoport: önkormányzatok, pedagógusok, közoktatásban vezető és szervező szerepet betöltők, volt diákok (járásban élők és már elköltözöttek), valamint a járás lakosai. Az öt kérdőív nem fért volna bele a dolgozatba, ezért döntöttem úgy, hogy csak interjúkat fogok készíteni, és mind az öt azonosított célcsoportból keresek interjú alanyt, a primer kutatási részben ismertetni fogom, hogy melyik alany melyik csoportba tartozik. Az interjú olyan kutatási módszer melynek célja és struktúrája van, és amely által megismerhető a másik fél. Az interjúknak több típusa alkalmazható: spontán interjú, strukturált, strukturálatlan és félig strukturált. Vizsgálatomban félig strukturált, mélyinterjúkat készítettem. A félig strukturált interjúkban az alap kérdések mellett több nyitott kérdés is megtalálható, valamint komplex adatok gyűjthetők. A mélyinterjú kvalitatív jellegéből adódóan személyes, négy szemközti beszélgetés keretében zajlik, ami lehetővé teszi az interjúalany gondolatainak, érzéseinek, véleményének, motivációinak és céljainak részletes feltárását. Ez a módszer különösen alkalmas komplex adatok gyűjtésére, és mélyebb betekintést nyújt a vizsgált témába. Az interjúk megközelítőleg 40 és 50 percnyi hosszúságúak voltak. Az egyes célcsoportoknak eltérő kérdéseket tettem fel, ezért különböző számú kérdésekből állnak az interjúk, 13, 16 és 18 kérdést tettem fel. Hat kérdés mindegyik kérdéssorban ugyan az volt, az első kettő kérdés eredményeiből szöveghőt készítettem, az utolsó négy kérdésből pedig SWOT analízist. A kérdésekben kitértem a Szigetvári járás helyzetére, fejlesztési lehetőségeire, a közoktatás minőségére és népességmegtartó erejére.

A primer kutatásom második része a SWOT analízis, amelyet az interjúk és saját vélemény alapján készítettem el. A SWOT olyan szintetizáló csoportmódszer, amely egy cég, iparág, projekt, termék, szolgáltatás, térség életképességét vizsgálja. A SWOT elnevezés az elemzés által vizsgált négy terület angol elnevezéseiből származik: strenghts – erősségek, weaknesses – gyengeségek, opportunities – lehetőségek, threats – veszélyek. Az erősségek és a gyengeségek belső tényezők, amelyeken változtatni lehet, a lehetőségek és a veszélyek pedig külső tényezők, amelyekre csak reagálni lehet. A SWOT analízis során elkészítettem a kétszer kettes mátrixot, amelyben szemléltetem az eredményeket.

A szekunder kutatásomban a TEIR-ből, a KSH-ról, és az Oktatási Hivatal weboldaláról letöltött adatokat Excel táblázat segítségével dolgoztam fel és elemeztem. A szekunder kutatásom több különböző területből épül fel, ezért eltérő időtartamokon vizsgáltam, az

egyreszekenél kifejttem, hogy miért az adott időtartamot választottam. A kiválasztást az adatok elérhetősége is befolyásolta. Az eredmények alátámasztása érdekében SPSS programmal klaszteranalízist végeztem, majd a kapott értékeket Excelben térkép diagrammal vizualizáltam, ezek az eredmények kiegészítésként szolgálnak a kutatáshoz. Klaszteranalízis során a területi egységeket a hasonló jellemzőik alapján csoportosítjuk, ezáltal homogén egységeket hozunk létre. Célja a komplex adathalmazok leegyszerűsítése és segíti a célzottabb területi beavatkozások tervezését.

3.4. Primer kutatás eredményei

A primer kutatás bemutatását az interjúk részletes ismertetésével kezdtem. Céлом az volt, hogy olyan emberekkel készítsek interjút, akik különböző szemszögből látják a Szigetvári járásban a közoktatás szerepét és helyzetét. Négy kérdéssort állítottam össze, a kérdéssorok között jelentős átfedés van, de vannak célcsoportonként eltérő kérdések is. Továbbá, a hétből hat interjú alany több általam meghatározott kategóriába is tartozik. Három interjút készítettem a közoktatásban vezető és szervező szerepet betöltő személyekkel. Kettő interjút készítettem volt diákokkal, tehát olyan személyekkel, akik legalább az alapfokú tanulmányaikat a járásban végezték, itt igyekeztem minél fiatalabb személyeket választani, mert a nekik feltett kérdések között van olyan amely, a fiatalok lehetőségeit térképezi fel a járásban. Egy interjút egy pedagógussal, óvónővel, és egyet egy önkormányzati szereplővel. A SWOT elemzést az interjúk után ismertetem.

3.4.1. Interjúk bemutatása

Az első kérdésem az összes interjú alanyhoz ugyanaz volt: mi az az egy-két szó, ami először eszébe jut járásról? Szerettem volna egy képet adni arról, hogyan vélekednek az emberek a járásról, és esetlegesen hogyan kötődnek hozzá.

21. ábra: Szigetvári járás szófelhő

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A második kérdést szintén mindenkinek feltettem. Nagyon hasonló az első kérdéshez, annyi különbséggel, hogy itt a közoktatási intézményekről alkotott képükre voltam kíváncsi.

22. ábra: közoktatási intézmények szófelhő

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Név	Hely	Időpont
Jászainé Löffler Ibolya	Általános iskola, Szentlászló	2025.03.13

Az első interjút **Jászainé Löffler Ibolyával**, a Dél-Zselic Általános Iskola Szentlászlói Általános Iskolája tagintézmény-vezetőjével készítettem. Ibolya az általam felállított öt célcsoport közül négybe is beletartozik, helyi lakos, volt diák, pedagógus, valamint intézményvezető. A közoktatásban vezető és szervező szerepet betöltő személyekhez írt kérdéseimet tettem fel neki, amelyekre nagyon komplex válaszokat adott. A járás helyzetét nem

tartja megfelelőnek: sok a hátrányos helyzetű település a munkanélküliség miatt, rossz szociális helyzetű családok, kevés a fejlődési lehetőség és gazdasági leépülés figyelhető meg. A következőekben a közoktatási intézmények szerepéről és helyzetéről volt szó. A járásban a közoktatási intézmények népességmegtartó erőt képviselnek, és mint műveltségi központok vannak jelen, valamint a társadalmi szerepvállalásuk is jelentős. A járás különböző intézményei között van együttműködés, a szentlászlói iskola különösen szoros kapcsolatban van két másik intézménnyel, mert a Dél-Zselic Általános Iskola Tinódi Általános Iskolája a gesztor intézmény, a Szentlászlói Általános Iskolája tagintézmény, valamint Mozsgó telephely. Közöttük szoros az együttműködés, áttanítási rendszer és közös szakmai programjuk (Pedagógiai Program) van, egyedi sajátosságokkal iskolánként. Továbbá, partneri viszonyban állnak a járás többi iskolájával is, melyet a Szigetvári Tankerület, mint fenntartó köt össze. Itt is van óraadói áttanítás a szakos ellátás biztosítására, Közös Lázár Ervin Program-okon való részvétel, egymás versenyein, továbbképzésein való részvétel. Ezenfelül, közös igazgatói értekezletek is vannak a fenntartó egységes szakmai (pedagógiai) és működési (gazdasági) irányításával. A szentlászlói általános iskola nemcsak más intézményekkel áll szoros kapcsolatban, hanem a településsel is. A település rendezvényei jelen vannak részvevőként és szervezőként egyaránt a diákok a szülők és a pedagógusok is. Ibolya véleménye szerint a társadalmi tőke színvonala magasabb azokon a településeken melyek rendelkeznek oktatási intézménnyel, példaként említette, hogy helyet adnak képzésnek, kulturális szórakozásnak, sporteseményeknek és bajnokságoknak. Kérdeztem Ibolyát az oktatás színvonaláról is és elmondta, hogy az intézmény 21. századi iskola, infrastrukturálisan ugyanazt biztosítja 90%-ban, mint a városi iskola. A tanulók szociális háttere határozza meg a képességszintet nagymértékben (családi háttér index), ebből adódnak a rosszabb kompetencia mérés eredmények. Az iskola a család helyett vállalja fel az elsődleges szocializációs színteret. Az oktatási színvonal nem különbözik, a pedagógus szakképzettségi mutató ugyanaz, 100 %-os szakos ellátás van. Tárgyi feltételek ugyanazok (interaktív táblák, laptopok, tabletek, oktatást segítő eszközök). Nyelvi labor, speciális kémia szaktanterem nincs, de pl. 288 m² -es tornaterem, úszás oktatás biztosított. Alapvetően nincsenek hátrányban a falusi iskolák a szigetváriakhoz képest, egyedül az utaztatásban, ami plusz időt jelent. A kisiskolák az alacsony osztálylétszám miatt több időt tudnak biztosítani egy tanuló számára az oktatásban, nevelésben. A személyre szabott egyéni fejlesztések erősebbek a városéhoz képest. A szociális háttér miatt az osztály összetételében kevesebb a tehetséges tanuló, viszont rájuk így több idő jut, mint a városi iskolában. Az osztály húzó ereje, tanulási motivációja gyengébb, ezért a tanulmányi átlag eredmények nem olyan magasak emiatt. Végül a várható tendenciákról és a fejlesztési lehetőségekről beszélgettünk. Elmondta, hogy a demográfiai mutatók nem biztatóak,

hullámokban van magasabb gyermeklétszám, jelenleg megint visszaesés várható járási szinten, ami a kisiskolák összevonását eredményezheti. Hosszú távon a kihasználtsági mutatók, működtetés miatt a fenntartónak átszervezéseket kell valószínűleg kezdeményeznie. Véleménye szerint, az oktatási intézmények maximálisan készítenek fel a munkaerőpiaci elvárásnak megfelelő alapfokú végzettség megszerzésére, a társadalmi-gazdasági problémák megoldó kulcsa nem az oktatási szektorban van.

Név	Hely	Időpont
Kupusz Máttyás	Istvánffy Miklós Általános Iskola, Szigetvár	2025.03.14

A második interjút **Kupusz Máttyással**, az Istvánffy Miklós Általános Iskola igazgatójával készítettem. Máttyás helyi lakos, volt diák, pedagógus, önkormányzati képviselő Szigetváron és intézményvezető, tehát mind az öt csoportba beletartozik, de az első interjúhoz hasonlóan neki is a közoktatásban vezető és szervező szerepet betöltő személyekhez írt kérdéseket tettem fel. Máttyás szerint a járás folyamatosan leszakadó tendenciát mutat és nincsenek meg az alapvető feltételek, de az eredmények és a teljesítmény mégis azt tükrözik, hogy van miért dolgozni. A közoktatási intézmények nagyon fontos szerepet töltenek be a járásban és a helyi társadalomban, itt kellene megalapozni a lokális szemléletet, hogy a járásban maradjon vagy visszatérjen a diák, valamint megismertetni „a szigetvári tanulókból a szigetvári dolgozók életpályát”, hogy lássanak egy kedvező perspektívát. Elmondta, hogy az iskolának kiterjedt kapcsoltrendszer van, együttműködésben vannak az óvodákkal, más általános iskolákkal és középiskolákkal is. Két problémát emelt ki más intézményekkel kapcsolatban. Az első, hogy nagyon kevesen választják a szigetvári gimnáziumot, inkább a járáson kívül tanulnak tovább. A második, hogy a szülők válogatnak az általános iskolák között, az urbanizáció túl erős folyamata miatt kis túlzással mindenki a városi iskolába akarja íratni a gyermekét, ez pedig eltolódó tendenciákat eredményez. Folyamatos egyeztetésre van szükség az intézmények között, hogy azonos feltételeket tudjanak biztosítani. Az iskolába a diákok 25 településről ingáznak, 20-25 kilométeres körzetből. A továbbiakban beszélgettünk az intézmények és a települések közötti kapcsolatokról is. A diákok részt vesznek ünnepélyeken, megemlékezéseken és rendezvények lebonyolításában is. Cél a polgárokhoz közelebb vinni az iskolát és a diákokhoz a települést. Magasabb a társadalmi tőke színvonala azokon a településeken, amelyek rendelkeznek oktatási intézménnyel. A magas színvonalú oktatás nagyon fontos, ahol nincsen oktatási intézmény az a település perifériára kerül és elnéptelenedik. Az oktatás színvonala átlagos, hozza az országos átlagot, az eredmények közötti nagy különbség abból adódik, hogy a gyerek anyag minősége eltérő, tehát nem annyira az oktatás színvonalában vannak eltérések. Az érdektelenségből nehéz kiemelni a diákokat és ezért vannak hátrányban a falusi iskolák a szigetváriakhoz képest. Nem érték a tudás, a családok

számára nem érték a tanulás. A kimenet gyakran a nyolc általános, és ez határozza meg a falusi környezetet, ami egy nagyon nehezen visszafordítható folyamatot eredményez. Mátyás úgy véli, hogy jobb egy küszködő falusi iskola, mint a más településre ingázás. A nehezebben integrálható, jelentős értékrendbeli különbséggel rendelkező tanulók számára a kiscsoportos tanulás megfelelőbb, abban a környezetben jobban kezelhetőek. Véleménye szerint, fontos lenne a családok edukálása is. A következőekben a várható tendenciákról és a fejlesztési lehetőségekről kérdeztem. Romló tendenciára készülnek az értékrend elcsúszása miatt, és ez egy hosszú folyamat. Az intézmények helyzete romlani fog, a nem megfelelő feltételek miatt átszervezések, összevonások és bezárások várhatóak. Fejlesztési lehetőségként említi a falusi társadalom edukálását, az oktatás és a pedagógusok iránti megbecsülés növelését. Továbbá, megtartó intézkedéseket javasolna, amik itt tartják a tanulókat, vonzóvá tenni a vidéket, a hagyományos magyar értékek megtartásával és a szakmák visszahozásával.

Név	Hely	Időpont
Hajdú Szilvia	Általános iskola, Mozsgó	2025.03.17

A harmadik interjút **Hajdú Szilviával**, a Dél-Zselic Tinódi Lantos Sebestyén Általános Iskola telephelye megbízott telephely-vezetőjével készítettem. Szilvia helyi lakos, volt diák, pedagógus és igazgató, vagyis négy csoportba sorolható be, de neki is az intézményvezetőknek írt kérdéseimet tettem fel. A járás helyzetét két kifejezéssel írta le: munkaerőpiac hiánya, fiatalok elvándorlás. A közoktatási intézmények szerepét a járásban és a helyi társadalomban úgy ítéli meg, hogy az oktatásban dolgozók szemléletében fontosabb, mint a családok gondolkodásában, elég nagyfokú közömbösséget érzeklenek a részükről. Az intézmények közötti kapcsolatokat kiválóan tartja, viszont szakmai szempontból kevés idő jut az átjárhatóságra, a közös gondolkodásra és a műhelymunkákra. Továbbá, az intézmények a település életében is részt vesznek, kétoldalú kapcsolat áll fent, ami abban mutatkozik meg, hogy az óvoda és a z iskola vállalja az ünnepek többségét, de szívesen jelen vannak a település egyéb rendezvényein. A társadalmi tőke színvonalát nem tartja magasabbnak azokon a településeken, amelyek rendelkeznek valamilyen oktatási intézménnyel. Elmondta, hogy jelenleg a települések nagyságrendje nagymértékben befolyásolja az oktatás színvonalát. Nem a szakmai hiányosságok miatt alacsonyabb a színvonal, hanem az egyes tanulók társadalmi háttérre gyakorol rá negatív hatást. Arra a kérdésemre, hogy egy küszködő falusi iskola vagy a más településre ingázás a jobb megoldás egyértelmű választ adott: ha a település elveszíti az oktatás jogosultságát azzal, az itt élő társadalom identitása is veszít. Mindazok a helyi sajátosságok, amik csak azáltal fejleszthetők, ha egy adott környezetben fejlesztjük, egy idegen iskolában semmissé válnának, és miután a mai oktatásban nevelő-oktató munkát folytatnak, így a helyi identitásnak nagyon nagy szerepe van. Elmondása szerint a szülők nagyobb

biztonságban tudják gyermeküket egy helyi iskolában. A diákok a környező községekből ingáznak, de vannak szigetvári tanulók is. Szilviával beszélgetünk a várható tendenciákról, fejlesztési lehetőségekről és a szükséges változtatásokról is. A gyermeklétszám maximálisan befolyásolja az iskolák helyzetét, ami paradox helyzet kialakulását okozhatja, hiszen ha egy kisiskola fel is tud mutatni száz százalékos szakos ellátást, akkor sem biztos, hogy meg tudja védeni a fenttartást. A gyermeklétszám alakulása tőlük független terület, nem tudják befolyásolni, teljesen kiszámíthatatlan. A következő évek létszámai is ezt mutatják, mert egy pár éves emelkedés után újra csökkenés majd újra növekedés várható. Az egyik megoldás a fejlesztésben az átjárhatóság, a sajátos nevelésű igényű gyerekek kisebb közösségebe helyezése lenne. Itt van a mai oktatásban a kisiskolák szerepe, és nem küzdenek pedagógus hiánnyal. A gazdaságpolitika okoz problémákat, valamint az, hogy az oktatáspolitikai milyen szerepet tulajdonít a gyermeknek. További problémaként említette, hogy túl sokat kell foglalkozniuk a médiával és a külsőségekkel, ami idővel az oktatás rovására is mehet. Véleménye szerint nincs esélyegyenlőség az oktatásban. Az infrastrukturális fejlesztés lehetősége kisebb a vidéki iskolákban, ha a falusi iskolák a városiakhoz hasanló mértékű támogatásra lennének jogosultak, akkor pozitívabb megítélést kapnának a társadalom szempontjából is. A külsőségek fontosak a mai társadalomban, a szülő mikor belép az iskolába, az összképet figyeli. A menedzsment szemlélet nagyon fontossá vált, ezért szükség lenne egy közgazdászra az iskola vezetésben, mert el kell adni magukat, jól kell tálalni az értékeket.

Név	Hely	Időpont
Vecsánin Boglárka	Online	2025.03.20

A negyedik interjút **Vecsánin Boglárkával** készítettem. Boglárka már nem él a Szigetvári járásban, de az óvodát és az általános iskolai tanulmányait itt végezte. A volt diák kategóriába tartozik, ezért azokat a kérdéseket tettem fel neki, amiket azon fiatalokhoz írtam, akik legalább az alapfokú tanulmányaikat a Szigetvári járásban folytatták. Elmondta, hogy főként Szigetvárra van rálátása a kisebb településekre kevésbé. A járás helyzetére vonatkozó kérdésekre adott válasza is főként a városról szól. Két meglátása volt a kérdéssel kapcsolatban. Az első szerint Szigetváron nagyon üres a városközpont az év legnagyobb részében, a kisvállalkozások nem tudnak életben maradni két évnél tovább, és ez egy jelentős probléma. A második pedig az, hogy a városvezetés sok fejlesztésben gondolkodik, de nagyon lassan megy, de mindenképp pozitívnak tartja, hogy legalább az akart megvan. A következőkben arról kérdeztem, hogy miért döntött az elköltözés mellett. Jelenleg Pécsen él és dolgozik, mindig is elvágott a kisvárosból, nem azért mert utálta, de többet akart látni és messzebb. Középiskolában nem szeretett volna Szigetváron maradni, mert a szigetvári gimnáziumot nem is tartotta csábítósnak, valamint jó tanuló volt és elmondása szerint akkoriban az volt a tendencia hogy a jó tanulók elmennek.

Anyagi és egyéb okok miatt nem ment el Pécsről, itt talált számára passzoló munkalehetőséget, emellett a családjához is közel van. Véleménye szerint tanárai ösztönözték az elköltözésre, ezzel arra a kérdésemre válaszolt, hogy az intézmény ösztönözte-e az elköltözésre vagy inkább a helyben maradást segítette. A továbbiakban szó esett arról, hogyan befolyásolta későbbi tanulmányait az óvoda és az általános iskola. Német nemzetiségi óvodába járt, de nem kezdett semmit később a némettel. Általános iskolában ének tagozatos volt, jó alapokat kapott, és a gimnáziumban jól megállta a helyét a pécsiekkel szemben is. Nem érezte hátrányban magát, egy-két apróságot említett: általános iskolában csak egy idegen nyelvet tanult, de voltak a gimnáziumban olyan társai, akik már általános iskolában két nyelvet tanultak, valamint másoknak a gondolataiban a jó pécsi általánosból érkezők előnyben voltak, szóval egy feltételezett előnyük volt. Boglárka a fiatalok számára kevés lehetőséget lát a járásban, véleménye szerint az tud munkát találni, akinek nem számít, mit dolgozik, csak legyen valami, úgy fogalmazta meg, hogy munka van, de karrier nincs. Pár munkalehetőséget említett, például tanárként lehet munkahelyet találni, szociális otthonokban és kórházban, pár cégnél, mezőgazdaságban, valamint önkormányzati hivataloknál és bankokban. Számára nincs munka a járásban olyan, amit szívesen is végezne. A közoktatási intézmények az ő meglátása szerint nagyon fontosak, először vernek tudást a gyerekek fejébe, tanítják őket értelmesen gondolkodni, megalapozói az esélyeiknek az életük további részére. Továbbá megosztotta velem azon vélekedését, hogy jót tenne az oktatásnak, ha megbecsültebbek lennének a tanárok, pénzügyileg és társadalmilag, tehát ne a tanárt tegyék a szülők mindenért felelőssé, mert a megbecsült ember sokkal jobb minőségben tudja végezni a munkáját, és a gyerekeknek is jobb.

Név	Hely	Időpont
Andics Márta	Online	2025.03.25

Az ötödik interjú alanya **Andics Márta** volt. Márta óvónő a Szentlászló-Almamellék-Somogyhárságy Óvodái és Konyhái Somogyhárságyi Tagintézményében, számára a pedagógusoknak írt kérdéseket tettem fel. Véleménye szerint a Szigetvári járás országos szinten az elmaradottabb területek közé tartozik. Sok a munkanélküli, nagy a szegénység, az életszínvonal alacsony. Rengeteg az elkeseredett, motiváció nélküli ember. A kis falvakra jellemző az elöregedés, elnéptelenedés. A fiatalok elhagyják a környéket jobb esetben csak határon belül, de nem ismer olyan családot, amelyikben valaki ne dolgozna külföldön. Személyes tapasztalata szerint az értelmi képességek, erkölcsi normák, viselkedés is romlásnak indult. A kisebb településeken, ahol ő is dolgozik, gyakorlatilag az intézmények a közösségi élet központjai. Az iskolai-óvodai rendezvények, ünnepek a társadalmi érintkezés formái. Az emberek teljesen elszigetelve, főleg az idősebbek, magányosan élnek. Az ingerszegény környezet sokszor magával hozza a depressziós, apatikus érzelmi állapotot. Jellemző, hogy a

tv, fiatalabb korban az internet a kapcsolat a társadalmi környezettel. Az óvodánkban a szülők 80 százaléka nem dolgozik, a szerencsésebbek közmunka programban vannak, az apukák alkalmi munkákat végeznek. A legszomorúbb azt tartja, hogy nincs jövőkép, nem terveznek, máról-holnapra élnek. A gyerekeknek sincsenek álmaik. Rég elvesztették a motivációt, hogy tegyenek valamit önmagukért, elhanyagoltak a házak, nincsenek kertek, nem tartanak állatokat. Sokan elengedték, hogy munkát keressenek. A busszal nem tudnak a közeli városba bejárni, jogosítvány vagy autó pedig nincs. Mártát kérdeztem a többi intézménnyel való kapcsolatról és az együttműködésekről is. Az óvodájuk egy összevont intézmény a 4 csoportos óvoda, 3 településen található, egymástól 3 – 40 km távolságra, összesen 12 faluból járnak oda a gyerekek. Az iskola és a konyha szintén más településen található, 3 km távolságra. Az ételt a falubuszok szállítják. Nem túlzás, azt állítani, hogy elszigetelt helyen vannak, egy közös iskolai program is több szervezést, buszoztatást igényel, ez elég nehéz, mert a falubuszoknak kötött programjaik vannak. Valamint a szűk költségvetés is határokat szab. A legtöbb rendezvény iskolai vagy óvodai rendezvény, ünnep. Az iskolával közös ünnepek: Mikulás, farsang, gyereknap. Az intézmény 3 óvodája, együtt biztosítja a szünetek alatti ügyeletet, tavasszal, télen és nyáron. Ügyeletek alatt, általában probléma a busszal történő szállítás, sokszor az önkormányzatok nem tudják vállalni, az ezzel járó költségeket, sem a szülők, így a gyerekek nem járnak óvodába a nyáron. Véleménye szerint magasabb a társadalmi tőke színvonala azokon a településeken, amelyek rendelkeznek valamilyen oktatási intézménnyel. Az intézményekbe járó gyermekek, és szüleik egy közösséget alkotnak, találkoznak naponta, beszélgetnek. Vannak közös programok, élmények. Gyakorlatilag az iskola élete a falu élete is egyben. Ha, azt is hozzá vesszük, hogy már más nincs, akkor még fontosabb, hiszen az egyetlen. Nehezen összehasonlítható az óvodai oktatás színvonala. Természetesen egy más szociokulturális környezetből, más családi háttérrel rendelkező gyermek, valószínűleg több ismerettel rendelkezik, jobb képességei vannak, mint egy kistelepülési gyereknek. Sokkal több lehetőség is adott számára. De nem lehet megfedkezni arról, hogy ezek a gyermekek honnan, hová érkeztek. Egy 6-7 éves gyereknek, mikor iskolába kerülnek hasonló képességekkel kell rendelkezniük, hogy jól vegyék az akadályokat. Márta azt mondta, hogy az ő munkája egy hátrányos helyzetben levő településen attól szép, és nagy kihívás, hogy az ő gyerekeiknek nagyobb utat kell megtenniük, több mindent kell elsajátítaniuk, amíg készek az iskolakezdésre. De, az teszi igazán boldoggá, hogy szeretni tudó, jól nevelt, becsületes gyerekek hagyják el az óvodát. Elmonda, hogy tapasztaltuk szerint, kitörni ebből a közezből nagyon nehéz és csak keveseknek sikerül, de nem lehetetlen. A falusi óvodák határozottan hátrányos helyzetben vannak a városiakhoz képest. Tárgyi eszközök, játékok szempontjából, az óvoda helységei: városi óvodákban van tornaterem, sószoza, fejlesztőszoba. Azok minőségében is különbség

van, az ő épületük finoman szólva felújításra szorulna, a mosdók, a csoportszoba, villamos rendszer vagy csak egy festés is előrelépés lenne. Több éve pályáznak, eredménytelenül. Az udvar, játszótér. különböző igénybe vehető tevékenységek, mint a sport, nyelvtanulás, tánc, zene tanulás, kézműves tevékenységek, ilyenekre náluk nincs lehetőség. Családi háttér szempontjából 80% fölötti a hátrányos helyzetű gyerekek száma: alacsony iskolázottság, munkanélküliség, rossz anyagi és lakhatási feltételek. Márta úgy véli, a gyerekeknek az a legjobb, ha a megszokott környezetükben, minél kevesebb utazással járhatnak óvodába, iskolába. Az utazás fárasztó, korábban kell ébredni és később érnek haza. Azokkal a gyerekekkel járhat, akikkel egy helyen lakik, ismerik egymás családjait. A kisebb létszám lehetőséget ad a pedagógusoknak a nagyobb érzelmi biztonság kialakítására, több figyelmet kaphatnak a gyerekek, valamint nagyobb lehetőség van a differenciált fejlesztésre, könnyebb az integráció és a sajátos nevelés megvalósítása. Azt is elmondta, hogy anyagilag nem biztos, hogy megéri fenntartani ezeket a kisebb intézményeket, de nem tudja, hogy a falubuszos megoldás olcsóbb e. Továbbá, az is hozzá tartozik, hogy az óvodák önkormányzati fenntartásúak, az állami támogatást gyermek létszámra kapják, tehát minél kisebb az óvoda, annál kevesebb támogatást kap, sokszor ez nem elég a fizetésekre sem. Az ő óvodájuk a bezáráshoz nagyon közel került. A gyermek létszám, annyira lecsökkent, hogy nem éri el a csoport indításhoz szükséges 13 főt. A tavalyi évet 15 gyermekkel kezdték, most 11 gyerek jár hozzájuk. 2 gyermek iskolába megy, jelenleg nem tudnak beiratkozó gyerekekről. Az iskolában hasonlóan alacsony a létszám, összevont osztályok vannak, a felső tagozatos gyerekek másik település iskolájába járnak (40-60 km utaznak naponta). Amennyiben bezár az óvoda, veszélybe kerül a konyha működtetése is. Bizonytalan a jövő, bezárnak, vagy nyitva maradnak és 1 óvoda pedagógussal működnek tovább, ami a nevelés-oktatás színvonalát csökkentené. Véleménye szerint a fenntartó önkormányzatok mindent megtesznek, amit tudnak, országos változásokra lenne szükség, jobban támogatni a kis településeket, vonzóvá tenni a falusi életet, hogy családok akarjanak ott élni. Fontos lenne jól fizető munkahelyeket teremteni, mezőgazdaságot, családi gazdálkodásokat újjáéleszteni. A helyi gazdaság és társadalom fejlődése érdekében szükséges lenne visszatérni az oktatásban a természethez, a földhöz, állatokhoz a gyakorlatban is, kedvet csinálni a gyerekeknek a falusi élethez

Név	Hely	Időpont
Varga Zoltán	Városi könyvtár, Szigetvár	2025.03.29

A hatodik interjú **Varga Zoltánnal** készült. Zoltán Szigetvár alpolgármestere, továbbá pedagógus, volt diák és helyi lakos. Őt elsősorban, mint alpolgármestert kérdeztem, tehát az önkormányzati szereplőkhöz írt kérdéseket tettem fel neki. Véleménye szerint a Szigetvári járás a Dunántúl egyik legszegényebb, halmozottan hátrányos helyzetű, fejlesztendő járása. A

közoktatási intézményeket nagyon fontosnak tartja. Azokon a településeken, ahol általános iskolák működnek, magasabb a cselekvő értelmiség aránya, erősebb a helyi identitás és a megtartó erő. A társadalmi tőke színvonala mindenképpen magasabb azokon a településeken, amelyek rendelkeznek valamilyen közoktatási intézménnyel. A következőekben az önkormányzat és a közoktatásiintézmények kapcsolatáról, valamint az oktatás színvonaláról kérdeztem. Az önkormányzatnak nincs beleszólása az oktatásba, nem működtető, csak tulajdonos. Szigetváron a település ünnepein (március 15., október 6., október 23., egy-egy iskola adja az önkormányzati ünnep műsorát, az oszmán uralom alóli felszabadulás ünnepén, február 13-án, Zrínyi Napok programjain) részt vesznek a tanulók és a pedagógusok, különböző projektekben, a Molnár Imre Városi Könyvtárban rendezett vetélkedőkön, szavalóversenyeken, kiállításokon ugyanígy. A városban rendezett sportesemények elmaradhatatlan résztvevői az iskolások. Nem gondolja, hogy a falusi iskolák hátrányban lennének a városiakhoz képest, nagy technikai szintemelés történt az elmúlt évtizedben, valamint a kisebb közösség befogadóbb tud lenni. A gyermekeknek az a jó, ha a megszokott környezetükben nevelődnek, ezért egy küszködő falusi iskola is jobb, mint az ingázás. Zoltán szerint a népesség csökkenése mindenképpen hatással lesz az iskolák léteire. Amit fontosnak ítélt meg egy állam, azt fejleszti, és az oktatásnak kulcskérdésnek kell lennie. Két területet emelt ki, amelyben változásra lenne szükség. Az első a pedagógusok túlterheltségének csökkentése, túl sok papírmunka elveszi az idejüket. A másik pedig a diákok kreativitásra, önálló gondolkodásra ösztönzése, hogy ne csak magoljanak, hanem értsék is az ok-okozati összefüggéseket.

Név	Hely	Időpont
Somogyvári Marcell	Szulimán	2025.03.29

A hetedik interjú alanya **Somogyvári Marcell** volt. Marcellt, mint volt diákot kérdeztem, friss diplomás, a családi gazdaságukban dolgozik, és a járásban képzei el a jövőjét. Fontosnak tartom bemutatni, hogy egy fiatal miként vélekedik a járás helyzetéről. Marcell véleménye szerint a járás fejlődése stagnál, de vannak kisebb fejlesztések, amik főként Szigetváron szembetűnőek. A következő kérdésben kíváncsi voltam arra, hogy miért döntött a helyben maradás mellett. A fő motivációja a családi gazdaság elhelyezkedése volt, a közoktatási intézmények semmilyen befolyást nem gyakoroltak döntésére. Marcell elmondta, hogy az óvodában és az általános iskolában szerzett ismeretei jó alapot biztosítottak későbbi tanulmányai során, egyáltalán nem érezte magát hátrányban. Véleménye szerint a közoktatási intézmények nagyon jól helytállnak, bár nagyobb jelentősége azokban a családokban van, ahol van gyermek. Összeségében elmondható, hogy pozitívan vélekedik a közoktatási intézményekről, de az ő életében nem fejtettek ki jelentős befolyást arra, hogy a későbbiekben mivel fog foglalkozni és hol fog letelepedni. Továbbá, beszélgettünk a fiatalok lehetőségeiről

is a járásban. Marcellnek adott volt a munkahely a családi gazdaságban, már tanulmányai mellett is aktívan részt vett a munkában, ezért neki könnyű dolga volt a diploma megszerzése után, de úgy gondolja, hogy a fiatalok számára elég rosszak a kilátások. Kevés a munkalehetőség, talán egyedül a mezőgazdaság az, ami viszonylag sok munkahelyet biztosít.

3.4.2. SWOT analízis

A következő táblázat a Szigetvári járás erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit mutatja be.

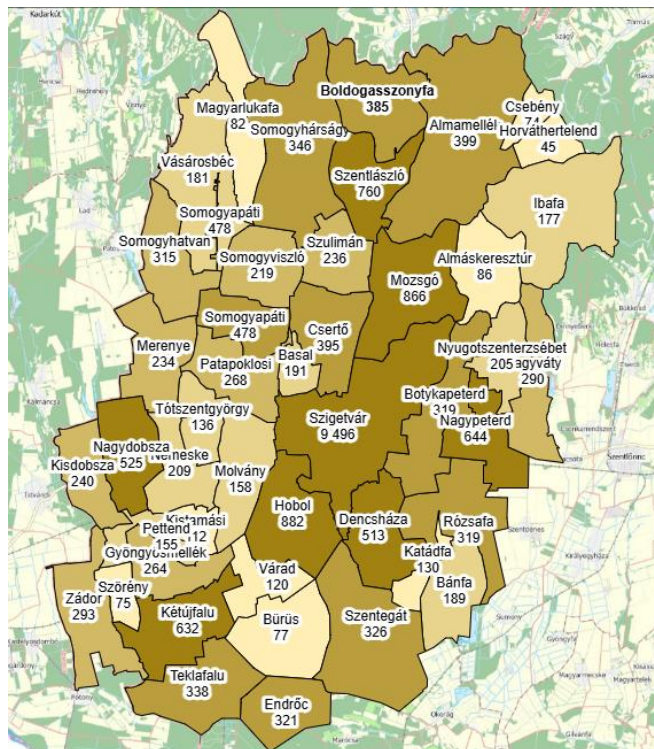
3. táblázat: SWOT

Erősségek	Gyengeségek
gazdag természeti környezet	munkaerőpiac korlátai
élő hagyományok, helyi kultúra	kiaknázatlan lehetőségek
tehetségek	fiatalok számára demotiváló közeg
természeti kincsek	szolgáltatások hiánya
gazdálkodás lehetősége, alkalmas területek	munkahelyek hiánya
vár és gyógyfürdő,	nem közlekedik IC vonat Szigetvárra
szigetvári kórház (alkohológia és additológia)	tömegközlekedés
alacsonyabb megélhetési költségek	Szigetváron való áthaladás, elkerülő út hiánya
megfizethetőbb lakhatás	egészségügyi ellátás hiányosságai
szabadtéri programok, falunapok	alacsony ütemű gazdasági fejlődés
iskolák közötti együttműködés az oktatás feltételeinek biztosításra	vezetékes gáz és csatorna hiánya
erős civil szervezetek	tartós munkanélküliség
jól működő helyi intézmények	alacsony képzettség
magas pályázati aktivitás	alacsony népsűrűség
történelmi múlt, kulturális örökség	aprófalvas településhálózat
	elzártság, további szegényedés
	gyenge infrastruktúra
Lehetőségek	Veszélyek
idegenforgalom, turizmus fejlesztése	iskolák bezárása
társadalmi tőke erősítése, közösségfejlesztés	még jobban leszakad a vidéki rész, perifériára kerül
a járás társadalmának edukálása	minél több falu kezét engedjük el, annál több éhes szájat kell etetni
humántényezők tökécsítése	a vidéki és az urbanizált társadalom szétszakadása
szellemi tőke gyarapítása	szegénység újratermeli önmagát
oktatási színvonal növelése	hatalmas távolság, nehezebben érnek le a szívdobbanások
mezőgazdaság diverzifikálása	céltudatos emberek elvesztése
Szulejmán szultán megtalált sírja, turizmus	közösségek és lehetőségek elhanyagolása
cégek alapításának ösztönzése	munkahelyek megszűnése
új útvonalak kiépítése	elvándorlás a munkalehetőség hiány miatt (külföldre is)
kihasználatlan üzemek újrahasznosítása	a főiskolát, egyetemet végzett emberek nem maradnak a járásban
6-os főút, 67-es főút gyorsforgalmivá tétele	elnéptelenedés, előregedés
infrastrukturális fejlesztés, munkahelyek teremtése	érdektelenség, bezárkózás
fejlesztési stratégiák összehangolása (Versenyképes Járások Program)	társadalmi és gazdasági elszigetelődés
lakossági motiváció erősítése	

Forrás: saját szerkesztés, 2025

3.5. Szekunder kutatás eredményei

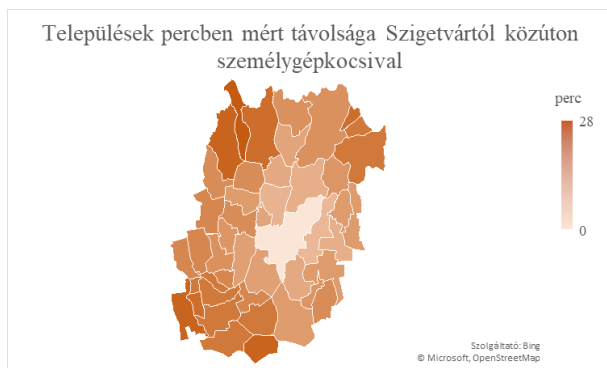
Szaktervezésem ezen részében mutatom be a szekunder kutatásom eredményeit, melyek két csoportra bonthatók, az egyik a településsoros vizsgálatok a másik pedig az idősoros vizsgálatok csoportja. A településsoros vizsgálatok célja a települések közötti különbségek bemutatása az elérhető legfrissebb adatok alapján. Az elérhető legfrissebb adatok nem egységesek, függenek az adatszolgáltatótól, a népszámlálási adatokból a 2022-es a legfrissebb, a TEIR-ből letölthető adatokból 2023-as, míg a legutolsó elérhető kompetenciamérés adatai 2024-esek. Az idősoros vizsgálatok célja a végbement változások bemutatása, itt törekedtem arra, hogy az elérhető adatok alapján minél tágabb időintervallumot vizsgáljak.

23. ábra: Szigetvári járás települései

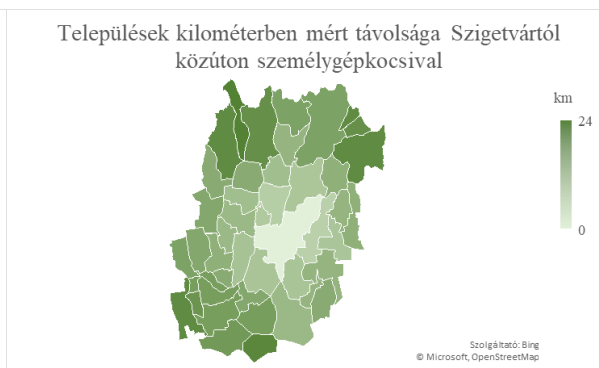
Forrás: TEIR, 2024

A 23. ábrán a Szigetvári járás települései láthatóak, ezen ábra jelmagyarázatként szolgál a következő négy térképképhez, mert azon a helytakarékosság miatt nem tüntettem fel a települések neveit.

27. ábra: Települések távolsága Szigetvártól (perc)

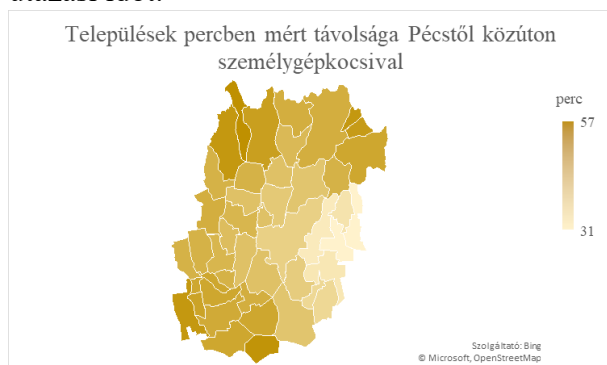
Forrás: Google Térkép alapján saját szerkesztés, 2025

25. ábra: Települések távolsága Szigetvártól (km)

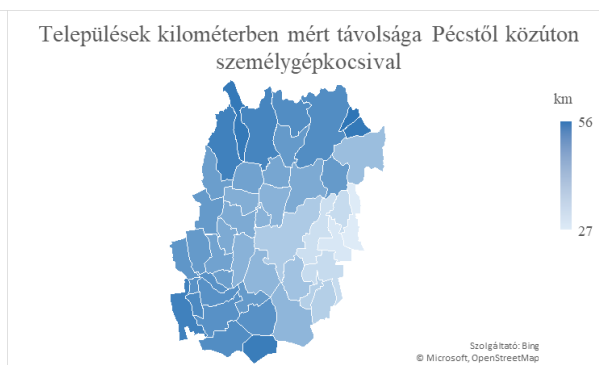
Forrás: Google Térkép alapján saját szerkesztés, 2025

A 24. ábrán a Szigetvári járás településeinek percben, a 25. ábrán pedig kilométerben, Szigetvártól mért távolsága látható, közúton személygépkocsival. A térképek jól szemléltetik, hogy Szigetvár földrajzilag is centrum szerepet tölt be a járáson belül. Szigetváron található a 6-os főút és a 67-es út, melyek a két legközelebbi nagyvárossal, Péccsel és Kaposvárral kötik össze a járást. A két út is jelentősen hozzájárul a centrum-periféria viszonyok kialakításához, azok a települések, amelyek a legtávolabb esnek ezektől az utaktól, azok sötét színnel vannak jelölve a térképeken. Továbbá, az egyéb utak rossz állapotban vannak, ami még növeli az utazási időt.

26. ábra: Települések távolsága Péctől (perc)

Forrás: Google Térkép alapján saját szerkesztés, 2025

24. ábra: Települések távolsága Péctől (km)

Forrás: Google Térkép alapján saját szerkesztés, 2025

A 26. ábrán a Szigetvári járás településeinek percben, a 27. ábrán pedig kilométerben, Péctől mért távolsága látható, közúton személygépkocsival. Pécs a vármegye székhelye és egyben az M60-as autópálya kiindulópontja is, ez az autópálya van a járáshoz legközelebb. Optimális esetben a járás legközelebbi településéről 31 perc alatt, a legtávolabbról pedig 57 perc alatt érhető el Pécs. Tömegközlekedéssel való utazás esetén a községekből indulóknak átlagosan háromnegyed óra többletidővel kell számolniuk, továbbá igazodniuk kell a menetrendekhez.

4. táblázat: Civil szervezetek száma

Település	Civil szervezetek száma	2023 Lakónépesség (dec. 31.) (fő)	Település	Civil szervezetek száma	2023 Lakónépesség (dec. 31.) (fő)
Almamellék	5	399	Nagydobsza	8	525
Almáskeresztúr	1	86	Nagypeterd	4	644
Bánfa	0	189	Nagyváty	1	290
Basal	1	191	Nemeske	0	209
Boldogasszonyfa	3	385	Nyugotszenterzsébet	1	205
Botykapeterd	1	319	Patapoklosi	6	268
Bürüs	1	77	Pettend	0	155
Csebény	1	74	Rózsafa	2	319
Csertő	3	395	Somogyapáti	9	478
Dencsháza	2	513	Somogyhárságy	5	346
Endrőc	2	321	Somogyhatvan	0	315
Gyöngyösmellék	1	264	Somogyviszló	0	219
Hobol	3	882	Szentegát	2	326
Horváthertelend	0	45	Szentlászló	9	760
Ibafa	4	177	Szigetvár	73	9496
Katádfa	1	130	Szörény	1	75
Kétújfalu	7	632	Szulimán	3	236
Kisdobsza	1	240	Teklafalu	2	338
Kistamási	0	112	Tótszentgyörgy	2	136
Magyarlukafa	1	82	Várad	3	120
Merenye	0	234	Vásárosbéc	2	181
Molvány	0	158	Zádor	4	293
Mozsgó	10	866			

Forrás: saját szerkesztés, civil információs portál adatai alapján, 2025

A 4. táblázat a civil szervezetek számának alakulását mutatja be a Civil Információs Portál 2025. márciusi adatai alapján. Az elérhető legfrissebb lakónépességszámmal összevetve tüntetem fel az adatokat, valamint a sötétkék jelölés azokat a településeket mutatja, amelyek rendelkeznek óvodával és általános iskolával is. Még kettő település rendelkezik csak óvodával: Rózsafa és Szentegát. Szigetvár centrumtársági szerepe egyaránt megmutatkozik a népességszámban és a civil szervezetek számában is. Hobol, a legnagyobb község népességszámánál több, mint tízszer több Szigetvár népességszáma. A legtöbb civil szervezettel rendelkező település Mozsgó, de Szigetváron több, mint hétszer annyi civil szervezet van. Elmondható, hogy az öt legtöbb civilszervezettel rendelkező községben, Mozsgón, Szentlászlón, Somogyapátiban, Nagydobszán és Kétújfaluban vannak közoktatási intézmények, általános iskolák és óvodák. Három olyan település van, amely rendelkezik közoktatási intézményekkel és a civil szervezetek száma kevesebb, mint öt: Nagypeterd, Hobol

és Dencsháza. A kettő csak óvodával rendelkező településen, Rózsafán és Szentegáton kettő-kettő civil szervezet működik. Patapoklosi az egyetlen olyan település, amelynek nincs közoktatási intézménye és legalább öt civil szervezettel rendelkezik. Továbbá elmondható, hogy a lakónépesség száma nem mutat egyenes arányosságot a civilszervezetek számával.

5. táblázat: Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 7-X évesek 2022

Települések	Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 7-X évesek (%) 2022	Települések	Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 7-X évesek (%) 2022
Bürüs	0,00	Tótszentgyörgy	3,97
Horváthertelend	0,00	Rózsafa	4,91
Kistamási	0,00	Szörény	5,19
Katádfa	0,00	Nagydobsza	5,79
Nyugotszenterzsébet	0,00	Basal	5,81
Pettend	0,00	Somogyapáti	6,56
Gyöngyösmellék	1,28	Boldogasszonyfa	7,12
Patapoklosi	1,53	Csebény	7,14
Endrőc	1,65	Ibafa	7,22
Merenye	1,73	Kisdobsza	7,26
Zádor	2,29	Almamellék	7,59
Bánfa	2,35	Magyarlukafa	7,79
Várad	2,75	Kétújfalu	7,85
Somogyviszló	2,87	Hobol	7,91
Nemeske	2,94	Almáskeresztúr	8,11
Dencsháza	3,00	Mozsgó	8,23
Nagyváty	3,08	Csertő	9,12
Botykapeterd	3,30	Nagypeterd	10,25
Teklafalu	3,35	Somogyhárságy	10,41
Somogyhatvan	3,47	Vásárosbéc	10,75
Szentegát	3,57	Szentlászló	11,76
Molvány	3,82	Szigetvár	14,12
Szulimán	3,88	Járási átlag	9,37

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján, 2025

A 5. táblázatban a 7 évnél idősebb felsőfokú végzettséggel rendelkezők és a 7 évnél idősebb lakónépesség arányát mutatom be százalékos formában 2022-ben, a népszámlálás évében. A sötétkék színnel kiemelt települések azok, amelyek rendelkeznek közoktatási intézménnyel, óvodával és általános iskolával (Somogyhárságy csak alsó tagozat), valamint Szentegát és Rózsafa csak óvodával. Szigetváron vannak a legmagasabb arányban a felsőfokú végzettségűek, de a 20,48 %-os országos átlagot meg sem közelíti. A járási átlagot meghaladó 5 település közül 4 rendelkezik közoktatási intézménnyel. A táblázat alapján elmondható,

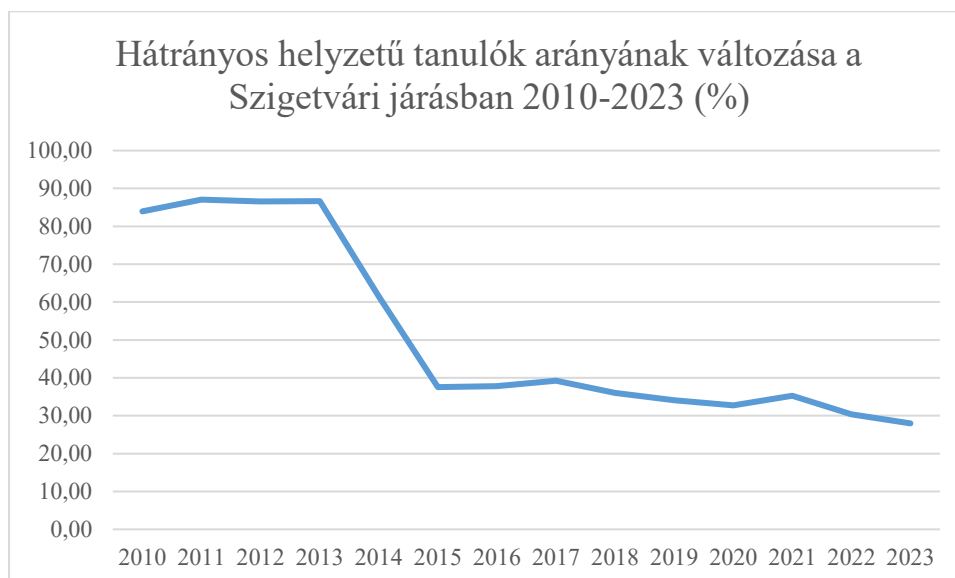
hogy Dencsháza kivételével, a települések, amelyeknek vannak közoktatási intézményei a járás 20 legmagasabb értékkel rendelkező települése közé tartozik, viszont még 10 másik település is benne van, tehát a közoktatási intézmények nem az egyetlen befolyásoló tényező.

28. ábra: Hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók aránya a nappali oktatásban 2023

Forrás: saját szerkesztés TEIR adatok alapján, 2025

A 28. ábrán a hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók aránya a nappali oktatásban 2023-ban százalékos formában látható. A hátrányos helyzetű tanuló kategória két mutató, a *hátrányos helyzetű általános iskolai tanuló (halmozottan hátrányos helyzetűek nélkül)* és a *halmozottan hátrányos helyzetű általános iskolai tanuló* összege. A kapott összeget a lakónépességgel összevetve kaptam meg az ábrázolt arányt. Elmondható, hogy Szigetváron a legalacsonyabb a hátrányos helyzetűek aránya, 10 százalék alatti, az összes többi településen meghaladja ezt az értéket. Mozsgó, Szentlászló és Hobol kivételével a többi településen a 40 százalékot is meghaladja a hátrányos helyzetű tanulók aránya, és a legmagasabb, 64 %-os értékkel Somogyapáti rendelkezik.

29. ábra: Hátrányos helyzetű tanulók arányának változása a Szigetvári járásban 2010-2023

Forrás: saját szerkesztés TEIR adatok alapján, 2025

A 29. ábra egy kiegészítő diagram a 28. ábrához. Fontosnak tartottam bemutatni azt a változást, amely a hátrányos helyzetű tanulók aránya tekintetében ment végbe. A 2010-es évek elején még több, mint 80 %-a a járásban tanuló általános iskolásoknak hátrányos helyzetű volt, 2013 és 2015 között egy erőteljes csökkenés figyelhető meg, 2014 után egy évben sem haladta meg a 40 %-ot, majd 2023-ban már 30 % alatt alakult az arány. A jelentős csökkenés oka a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényben foglalt új definíciók bevezetése, melyek szabályozták, hogy ki számít hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetűnek.

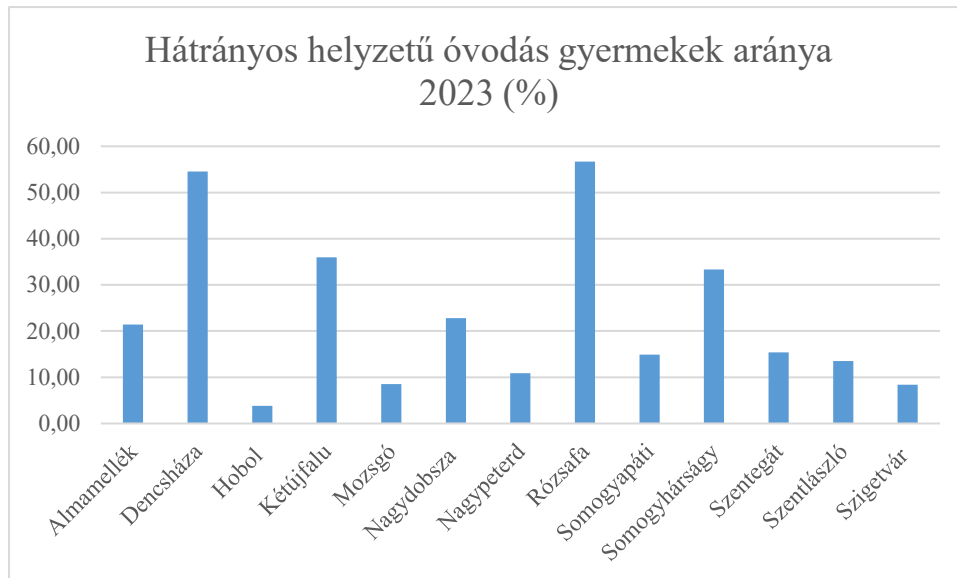
Hátrányos helyzetű tanuló (HH): Az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult tanuló,

- akinek a szülője, törvényes képviselője a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapításakor a munkanélküliek nyilvántartásában szerepel, vagy
- akinek a szülője, törvényes képviselője az aktív korúak ellátására jogosult, vagy
- aki maga vagy a vele egy háztartásban élő közeli hozzátartozója a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapításakor a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény szerinti időskorúak járadékában részesül.

Halmozottan hátrányos helyzetű tanuló (HHH): Az a hátrányos helyzetű tanuló,

- akinek a szülője, törvényes képviselője legfeljebb nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezik, vagy
- aki nagykorúvá válása előtt állami gondozásban volt, vagy

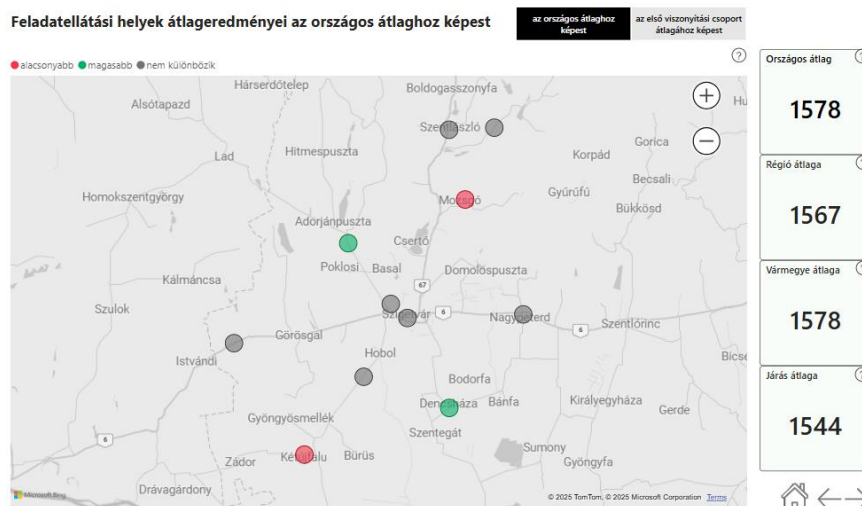
- akinek a lakóhelye a településszerkezeti tervben rögzített szegregátumban található (2011 évi CXCV. törvény).

30. ábra: Hátrányos helyzetű óvodás gyermekek aránya 2023

Forrás: saját szerkesztés TEIR adatok alapján, 2025

A 30. ábra a hátrányos helyzetű óvodás gyermekek arányát mutatja be 2023-ban. Három településen, Hobolban, Mozsón és Szigetváron 10 % alatt van a hátrányos helyzetűek aránya. Az általános iskolai tanulóknál megfigyelhető arányoktól eltérően itt nem Szigetvár rendelkezik a legalacsonyabb értékkel, de Hobol kivételével, minden településen magasabb a hátrányos helyzetű óvodások aránya. A legmagasabb, 50 % feletti értékek Rózsafa és Dencsháza településeken figyelhetők meg.

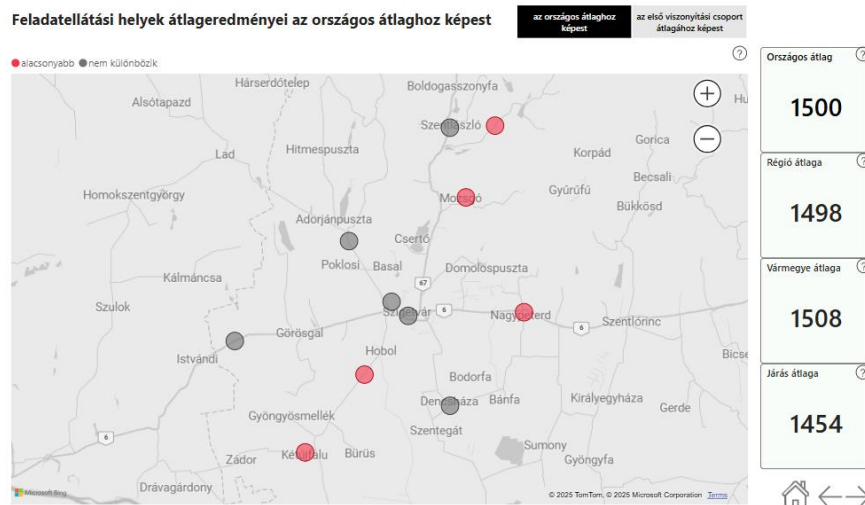

31. ábra: Kompetenciamérés 1

Forrás: OH, 2025

A 31. ábra a 8. évfolyamosok 2024-es matematika kompetenciamérésének eredményeit mutatja be a Szigetvári járásban. A piros pöttyök az jelentik, hogy az adott feladatellátási hely tanulói az országos átlag alatt, a szürke pöttyök az átlagtól nem eltérően, a zöld pöttyök pedig az átlagon felül teljesítettek. Az ábra bal oldalán van feltüntetve az országos átlag, a régiós

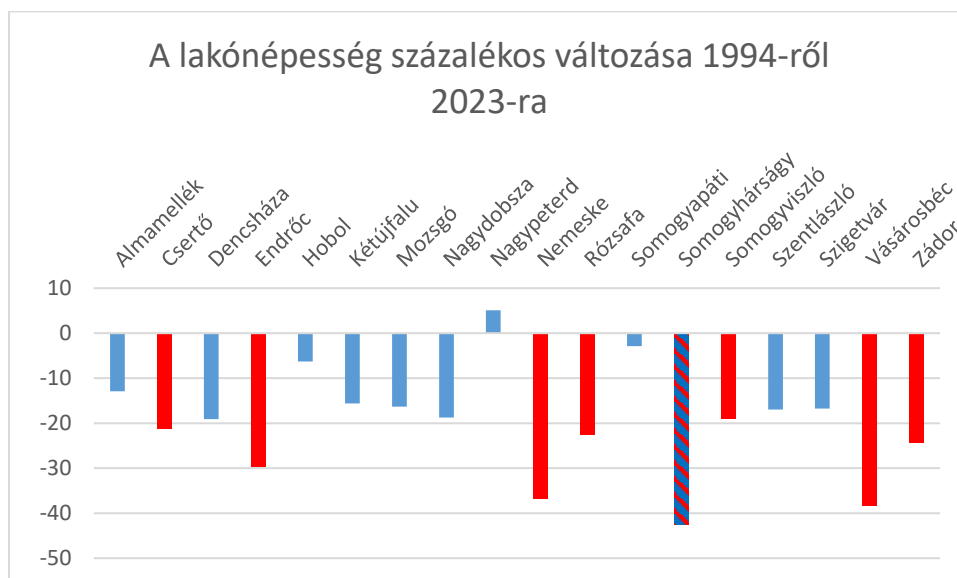
átlag, a vármegyei átlag és a járási átlag. Két település, Mozsgó és Kétújfalú ért el rosszabb eredményt, mint az országos átlag, két település, Dencsháza és Somogyapáti jobbat, és a többi általános iskola a járásban az átlaghoz nagyon közeli eredményt produkált. Nem jelenthető ki, hogy a két szigetvári intézmény jobban teljesített, mint a községi iskolák.

32. ábra: Kompetenciamérés 2

Forrás: OH, 2025

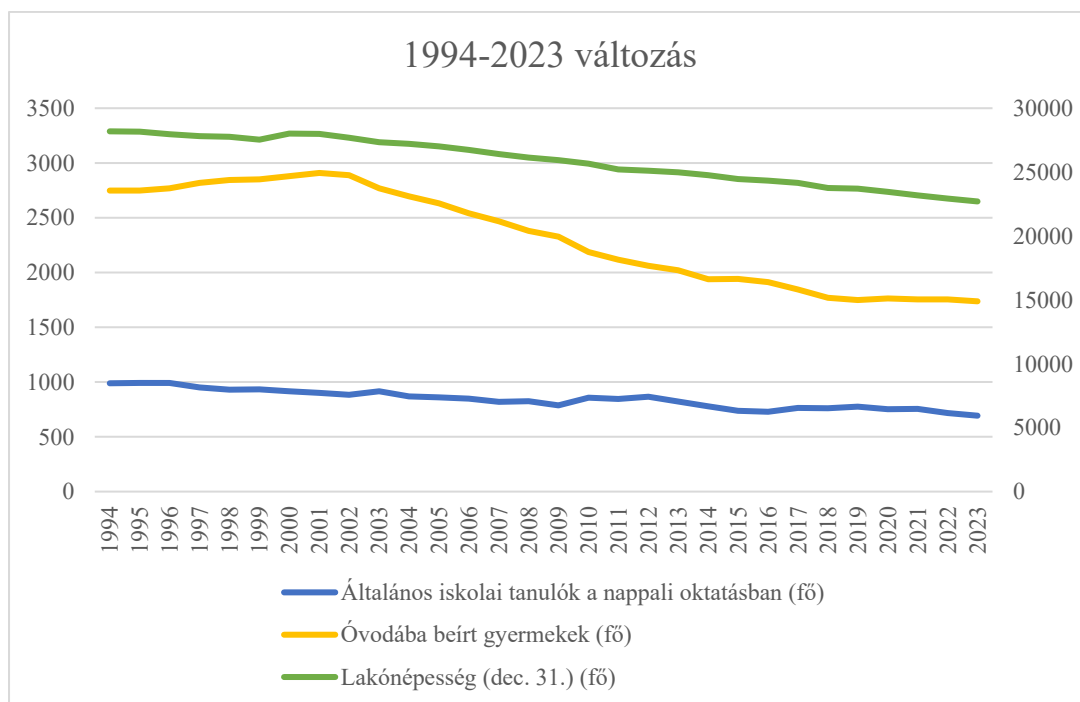
A 32. ábra a 8. évfolyamosok 2024-es szövegértés kompetenciamérésének eredményeit mutatja be a Szigetvári járásban. A 31. ábra jelmagyarázata itt is érvényes. Öt községi iskola, Almamellék, Hobol, Kétújfalú, Mozsgó és Nagypeterd átlagon alul teljesített, a többi hat intézmény nem tért el jelentősen az országos átlagtól. A szövegértés tekintetében több település teljesített gyengébben, mint matematikából, de itt sem figyelhető meg, hogy a szigetvári iskolák felülkerekednének a községi iskolákon. A kompetenciamérés egy nagyon összetett, sok elemből álló statisztika, a részletesebb bemutatása rengeteg helyett elvett volna a többi eredménytől, ezért választottam ki a matematika és a szövegértés eredmények bemutatását egy évre (2024) és egy évfolyamra (8. évfolyam). Továbbá, nagyon fontosnak tartottam volna a Családiháttér index bemutatását az egyes intézményekre nézve, mert az intézményvezetőkkel készített interjú alapján úgy gondoltam, hogy más kontextusba helyezte volna a kompetenciamérés eredményeit és kiegészítésként szolgálhatott volna a hátrányos helyzetű tanulókról készített elemzéshez is, de csak egy intézménynél állt rendelkezésre adat, ezért nem tudtam elkészíteni a megfelelő ábrát.

33. ábra: A lakónépesség százalékos változása 1994-ről 2023-ra

Forrás: saját szerkesztés TEIR adatok alapján, 2025

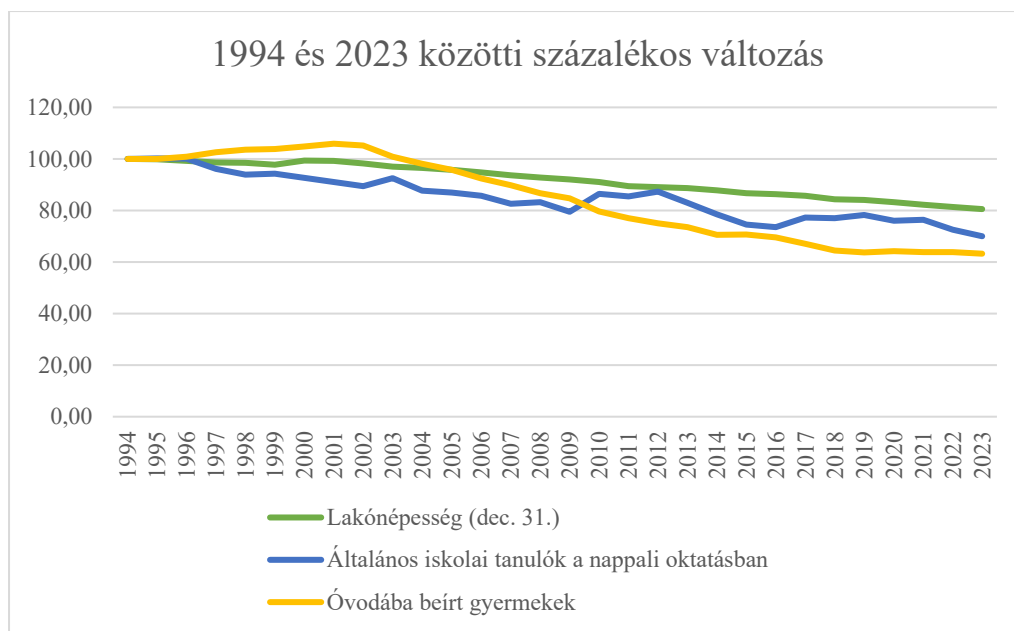
A 33. ábrán a lakónépesség százalékos változás figyelhető meg 1994-ről 2023-ra történően. 1994-ben 18 településen működött általános iskola, 2023-ra ez a szám 11-re csökkent, abból is 1 településen, Somogyhársányon csak alsótagozat van. Piros színnel jelöltem a megszűnt iskolákat, kézzel a működőket, és Somogyhársányot csíkossal. A járás népessége 1994-ről 2023-ra 19,46 %-al csökkent, azokon a településeken ahol bezártak az általános iskolák Somogyviszló kivételével a járási átlagnál nagyobb mértékben csökkent a népesség, azokon a településeken ahol még működnek az iskolák ott az átlagnál kisebb mértékű fogyás figyelhető meg, Somogyhársányon ment végbe a 18 település között a legnagyobb csökkenés.

34. ábra: 1994-2023 változás

Forrás: saját szerkesztés TEIR adatok alapján, 2025

A 34. ábra egy összetett diagram, a baloldali tengelyen az óvodába beírt gyermekek száma és az általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban látható, a jobb oldali tengelyen pedig a lakónépesség értékei figyelhetők meg. Az adatok a Szigetvári járás egészére vonatkoznak. A diagram 30 évet foglal magába, 1994-től 2023-ig. 2000-es évre nem volt elérhető települési szintű adat, ezért az 1999-es és a 2001-es évek számtani átlagát jelenítettem meg. 2000 környékén a lakónépesség és az óvodába beírt gyermekek számában növekedés figyelhető meg, de összességében elmondható, hogy a mind három adatsor tekintetében csökkenés figyelhető meg.

35. ábra: 1994 és 2023 közötti százalékos változás

Forrás: saját szerkesztés TEIR adatok alapján, 2025

A 35. ábra a könnyebb összehasonlíthatóságot szolgálja, kiegészítés a 34. ábrához. A változást százalékos formában jelenítettem meg, a kiinduló év, 1994 a 100 %, ehhez az évhez viszonyítottam az összes többi évet mindhárom adtasornál. Megfigyelhető, hogy a legnagyobb csökkenés az óvodába beírt gyermekek számában ment végbe, a legkisebb a lakónépesség tekintetében, és a középső helyet pedig az általános iskolai tanulók száma foglalja el.

3.5.1. Klaszteranalízis

A klaszteranalízist az SPSS programmal készítettem, egy kiegészítésként szolgál a többi eredmény összegzésére. Korrelációs vizsgálatot készítettem ahhoz, hogy mely mutatók kerüljenek kiválasztásra a klaszterelemzéshez. A nyolc kiválasztott mutató:

- 2023 Lakónépesség (dec. 31.) (fő),
- 2023 Általános iskolai tanulók a nappali oktatásban (fő),
- 2023 Hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók a nappali oktatásban (fő),
- Civil szervezetek száma 2025,

- 2023 Lakónépesség; 0-14 évesek (dec. 31.) (fő),
- 2022 7-X éves népesség; legmagasabb iskolai végzettsége: Egyetem, főiskola stb. oklevéllel (fő)
- 2023 Óvodába beírt gyermekek (fő)
- 2023 Hátrányos helyzetű óvodás gyermekek (fő).

Minegyik mutató az elérhető legfrissebb, ez okozza az eltérést az évszámok tekintetében, a szekunder kutatás első feléhez hasonlóan. A 0-14 évesek száma külön nincs feltüntetve a szekunder kutatás eredményei között, de azért volt fontos, hogy megjelenjen a klaszteranalízisben, mert az általános iskolai tanulókra és az óvodába beírt gyermekekre vonatkozó négy mutató az intézményekkel rendelkező településeken releváns, viszont a gyermekek és a tanulók jelentős hányada más településekről ingázik.

Az elemzés során négy klasztert állítottam fel, mert számítottam rá, hogy Szigetvár egyedüli tagja lesz az egyik klaszternek és emellett a többi településeket három csoportra szerettem volna bontani.

1. **Klaszter:** Dencsháza, Hobol, Kétújfalú, Mozsgó, Nagydobsza, Nagypeterd, Szentlászló
2. **Klaszter:** Almáskeresztúr, Bánfa, Basal, Bürüs, Csebény, Horváthertelend, Ibafa, Katádfa, Kistamási, Magyarlukafa, Molvány, Nemeske, Nyugotszenterzsébet, Pettend, Somogyviszló, Szörény, Tótszentgyörgy, Várad, Vásárosbéc
3. **Klaszter:** Szigetvár
4. **Klaszter:** Almamellék, Boldogasszonyfa, Botykapeterd, Csertő, Endrőc, Gyöngyösmellék, Kisdobsza, Merenye, Nagyváty, Patapoklosi, Rózsafa, Somogyapáti, Somogyhárság, Somogyhatvan, Szentegát, Szulimán, Teklafalu, Zádor

A 6. táblázat alapján a megfogalmazott következtetések:

- Az **első klaszter**, a „haladó színvonalú társadalmi tőke klaszter” közepes értékeket mutat, alacsonyabbak, mint a harmadik klaszter értékei, de a második és a negyedik klaszternél magasabbak. A városi jellegű, harmadik klasztert leszámítva a legfejlettebb, községeket magába foglaló klaszter.
- A **második klaszter**, a „leszakadó színvonalú társadalmi tőke klaszter” minden mutató tekintetében rendkívül alacsony értékekkel rendelkezik. A legkisebb, legalacsonyabb népességű települések tartoznak ide.
- A **harmadik klaszter**, a „kiemelkedő színvonalú társadalmi tőke klaszter” nagyon magas értékeket mutat a minden mutatóban, messze felülmúlva a többi klaszter értékeit. A járás legfejlettebb klasztere, városi jellegű klaszter.

- A **negyedik klaszter**, a „stagnáló színvonalú társadalmi tőke klaszter” a második klaszternél magasabb a másik kettő klaszternél pedig alacsonyabb értékeket mutat. A három vidéki jellegű klaszter közül a középső.

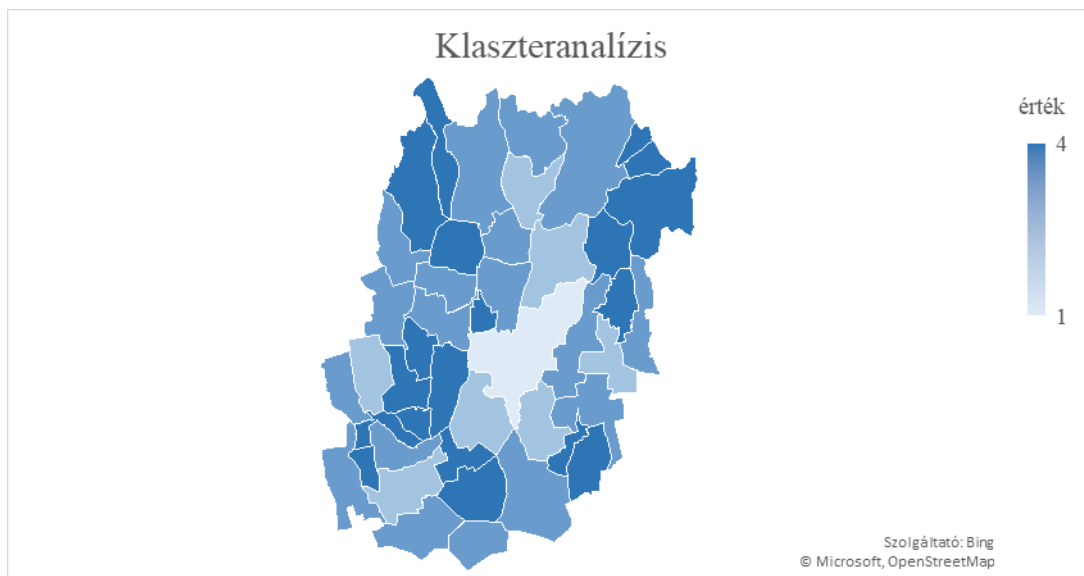
6. táblázat: Végső klaszterközpontok

Változó	Klaszter 1	Klaszter 2	Klaszter 3	Klaszter 4
2023 Lakónépesség (dec. 31.) (fő)	689	138	9496	320
2023 Általános iskolai tanulók a nappali oktatásban (fő)	110	0	755	12
2023 Hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók a nappali oktatásban (fő)	28	0	37	3
Civil szervezetek száma 2025	6	1	73	3
2023 Lakónépesség; 0-14 évesek (dec. 31.) (fő)	101	21	1159	48
2022 7-X éves népesség; legmagasabb iskolai végzettsége: Egyetem, főiskola stb. oklevéllel (fő)	52	5	1291	15
2023 Óvodába beírt gyermekek (fő)	42,43	0	274	6,78
2023 Hátrányos helyzetű óvodás gyermekek (fő)	8,29	0	23	1,94

Forrás: TEIR adatok alapján SPSS táblázat, 2025

A vidéki jellegű klaszterek közül legjobban teljesítő, 1-es számú klaszterbe csak olyan települések tartoznak, amelyek rendelkeznek óvodával és általános iskolával is. A 4. klaszterbe tartoznak azok a közoktatási intézménnyel rendelkező települések, akik nem fértek be az első klaszterbe az alacsonyabb értékeik miatt, valamint azon települések, amelyek nem rendelkeznek közoktatási intézménnyel, de a többi mutató tekintetében magasabb értéket mutatnak. A második klaszterbe pedig a minden tekintetben a legrosszabb helyzetű települések tartoznak.

A 36. ábrán a járás térképe látható, és az, hogy melyik település melyik klaszterbe tartozik. Legvilágosabb színnel a legjobban teljesítő klaszter, a 3-as klaszter látható, legsötétebb színnel pedig a legrosszabb értékkel rendelkező, 2-es klaszter van feltüntetve. Az 1-es klaszter a világosabb, a 4-es pedig a sötétebb színnel van jelölve.

36. ábra: Klaszteranalízis térkép

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A Szigetvári járáson belüli területi egyenlőtlenségek jól kirajzolódnak a klaszter analízis, valamint a teljes szekunder kutatás alapján. Szigetvár centrum térségi szerepe az összes vizsgált mutató tekintetében megfigyelhető. A Szigetvári járásban felmerülő problémák a járás határait átlépve sem szűnnek meg, a környező járások is hasonló helyzetben vannak, valamint az egész Dél-Dunántúli régióban szélesednek az egyenlőtlenségek, Pécs vonzereje erőteljes, viszont a távoli települések egyre jobban perifériára szorulnak. A kutatásom során kiemelten a Szigetvári járással foglalkoztam, de számos további kérdés felmerült bennem, melyek megválaszolása tágabb területi egységen való kutatást igényelne a későbbiekben.

4. Következtetések, javaslatok

Az **első hipotézisem**, amely szerint a falusi alapfokú közoktatási intézmények hátrányban vannak az oktatás színvonala, illetve a családi háttér tekintetében a szigetvári alapfokú közoktatási intézményekhez képest csak részben bizonyult igaznak. A hátrányos helyzetű óvodások és általános iskolai tanulók aránya alapján a községi óvodák és iskolák hátrányban vannak a szigetvári intézményekhez képest. Az óvodák tekintetében egy település, Hobol kivételével mindegyik vizsgált településen magasabb a hátrányos helyzetű óvodások aránya, mint Szigetváron. Az általános iskolai tanulók tekintetében pedig Szigetvár rendelkezik a legalacsonyabb aránnyal. A primer kutatás során készített interjúk alapján a községi iskolák három szempontból vannak hátrányban, több a rosszabb családi háttérrel rendelkező diák, kisebb az infrastrukturális fejlesztés lehetősége, valamint több időt vesz igénybe az utaztatás különböző programokra, versenyekre. Mindezek ellenére, a primer kutatásból az is kiderült, hogy az oktatási színvonal szempontjából nincsen számottevő különbség, jól szervezett az oktatás, rendelkeznek a szükséges digitális eszközökkel és teljes a szakos ellátottság is. Továbbá, a kompetenciamérések eredményei is alátámasztják, hogy az oktatás színvonalában nincs jelentős eltérés a szigetvári iskolák javára. A gyermeklétszám tekintetében megfigyelhető eltérés, azaz hogy a községi intézmények kisebb csoport- és osztálylétszámokkal működnek lehet egyaránt előny és hátrány is. A gyermeklétszám befolyásolja a pénzügyi forrásokat és bizonyos esetekben az intézmények létét is, tehát ebből a szempontból, ha alacsony az hátrányt jelent, viszont egy kisebb közösségben több lehetőség van az egyéni, személyre szabott fejlesztésekre és egy biztonságosabb környezetet tudnak kialakítani a gyermekek számára.

A **második hipotézisem** miszerint a társadalmi tőke színvonala és összetétele diverzifikáltabb azokon a településeken, amelyek rendelkeznek általános iskolával bebizonyosodott. Az öt legtöbb civil szervezettel rendelkező községben vannak közoktatási intézmények, óvoda és iskola is, valamint minden olyan település ahol van általános iskola legalább kettő civil szervezet is megtalálható. Nincs olyan közoktatási intézménnyel rendelkező település, ahol nem lakik felsőfokú végzettséggel rendelkező személy. Egy község kivételével a felsőfokú végzettségük aránya, több, mint öt százalék. Vannak olyan települések, ahol sem óvoda sem általános iskola nincs, mégis járási viszonylatban magas a felsőfokú végzettségük aránya, ez mutatja, hogy az oktatási intézményeken kívül más tényezők is befolyásolják ezt a mutatót. Az öt megkérdezett interjúalany közül négy úgy véli, hogy a társadalmi tőke színvonala magasabb a közoktatási intézményekkel rendelkező településeken. A kisebb településeken az óvodai-iskolai rendezvények a társadalmi érintkezés formái és gyakran a közösségi élet központjai is.

A **harmadik hipotézisem**, amely szerint az alapfokú közoktatási intézmények bezárása egyenes arányt mutat a vizsgált települések népességszámának csökkenésével igaznak bizonyult. Somogyviszló kivételével azokon a településeken ahol bezártak az általános iskolák a járási átlagnál nagyobb mértékben csökkent a népesség, azon településeken pedig ahol még mindig zajlik alapfokú oktatás az átlagnál kisebb mértékben csökkent a népesség, az egyetlen kivétel Somogyhárságy, amely még rendelkezik általános iskolával, viszont csak alsó tagozattal, és a vizsgált települések közül itt fogyott a legnagyobb mértékben a népesség. Nem lehet kijelenteni, hogy a népesség számbeli csökkenése egyenes arányban lenne az általános iskolások és az óvodások számának csökkenésével, mert kiderült, hogy az elmúlt harminc évben a lakónépesség kisebb mértékben csökkent, mint az óvodába és az általános iskolába beírt gyermekek száma. Tehát, a népesség nem csak csökkent, hanem az összetétele is megváltozott. Az oktatás és a népességszám között egy oda-vissza ható kapcsolat áll fent. Az óvodás és az iskoláskorú népesség csökkenése intézmény bezárásokat és átszervezéseket eredményez, viszont az intézmények bezárása felerősíti a népességcsökkenést.

A **negyedik hipotézisem**, amelyben azt állítottam, hogy Szigetvár centrum térségi szerepköre kirajzolódik a közoktatási intézmények tükrében szintén igaz. Szigetvár népességszáma több, mint tízszer nagyobb a legnépesebb községénél a járásban. Szigetváron kettő általános iskola és három óvoda működik, a többi településen maximum egy-egy, de harminchárom településen egyáltalán nincs közoktatási intézmény. A járásban Szigetváron található a legtöbb civil szervezet és a felsőfokú végzettséggel rendelkező népesség aránya is itt a legmagasabb, habár az országos átlagot meg sem közelíti. Továbbá, a járás egyetlen középfokú oktatási intézménye a járásszékhelyen található.

A kutatásom alapján megfogalmazott javaslatom az, hogy szükséges lenne a közoktatási intézményeknek jutatott vidékfejlesztési forrásokat növelni, hogy ne csak a tanulói létszám alapján jussanak hozzá az anyagi forrásokhoz, mert az általuk végzett munka túlmutat az oktatási tevékenységen. Több helyen is a közoktatási intézmények az utolsó bástyák, melyek védik a helyi társadalmat a teljes leszakadástól, perifériára kerüléstől. Ezért a válasz arra kérdésemre, hogy mi a jobb egy „küszködő falusi iskola” vagy a más településre ingázás, egyértelmű, az iskolákat meg kell tartani. A fenntartható fejlődést meghatározó három tényező, az ökológia, az ökonómiai és a humán tényező közül a harmadik a legfontosabb. Ha hiányzik a humán tényező, akkor minden fejlesztési törekvés hiábavaló, ezért kiemelten fontos a hátrányos helyzetű térségekben a humán tőke színvonalának fenntartása és növelése, mely tevékenység központjaiként szolgálhatnak a közoktatási intézmények.

Az oktatás színvonalában és a tanulók teljesítményében meghatározó tényező a családi háttér, az, hogy milyen viselkedésmintákat hoznak otthonról a diákok. A hátrányos helyzetű

térségekben gyakori, hogy egy gyermek nem megfelelő családi háttérrel rendelkezik és ez a Szigetvári járásban sincs másképp. Az a következtetés vonható le, hogy a családi háttér javításával, a tanulók teljesítménye is pozitív irányba változna és ezáltal jobb esélyekkel indulhatnának a későbbiekben, ami a környezetük fejlődését is elősegítené. Tehát, egy fontos célkitűzés lehet a járás számára, hogy művelje a társadalmát, vagyis a gyermekek oktatása mellett az idősebb korosztályok fejlődését is támogassa, esetlegesen hozzájáruljon az éltől tartó tanuláshoz.

A közoktatási intézmények a népességmegtartó képesség tekintetében csak egy szegmens, önmagukban kevesek ahhoz, hogy a járás nagymértékű népességcsökkenését mérsékelni tudják. A térségnek nagy szüksége lenne infrastrukturális fejlesztésekre, hogy az egyes települések jobban be tudjanak kapcsolódni a vármegye és az egész ország vérkeringésébe, ezáltal több munkalehetőséghez és szolgáltatáshoz biztosítva hozzáférést. Továbbá, a külső működő tőke és vállalkozások járásba településének hajandósága is növekedhetne. A két legfontosabb fejlesztés az M60-as autópálya Pécs és Barcs közötti szakaszának és a 67-es gyorsforgalmi út Kaposvár és Szigetvár közötti szakaszának megépülése lenne, amelyek Szigetvárt egy jelentős csomóponttá tennék.

Kutatásom során a Szigetvári járással foglalkoztam mélyrehatóan, viszont elmondható, hogy a járás problémáinak jelentős része nem a járáson belül gyökerezik. Ennek okán szükséges lenne a későbbiekben Pécs vonzerejét, a Dél-Dunántúli régió helyzetét vizsgálni, nem csak lokális, hanem mikro szinten is.

5. Összefoglalás

A választott témám a közoktatási intézmények térgazdasági szerepének vizsgálata a Szigetvári járásban. A járásra személyes kötődésem miatt esett a választásom, az oktatásra pedig azért, mert az emberi fejlődést legjobban előmozdító tényezőnek, a tanulásnak ad keretet. Véleményem szerint egy ilyen hátrányos helyzetű járás - mint a szigetvári – oktatási helyzetének feltérképezése és fejlesztése kiemelten fontos.

A szakirodalmi áttekintésben kitérek a regionális gazdaság szerepére, bemutatom a közoktatási rendszert Magyarországon. Fogalmi áttekintést készítek a területfejlesztésről és a vidékfejlesztésről, valamint az előbb említett fejlesztési szinteken az oktatás szerepét is részletezem. Továbbá, a Szigetvári járást mélyrehatóan bemutatom, kitérve ökológiai, ökonómiai és humán tényezőkre is. Fontosnak tartom, hogy ismertessem a járást, mert segít megérteni a kutatás okát és szükségességét.

A szakirodalmi áttekintés után bemutatom a saját vizsgálatot. Kutatásom során számos kérdés fogalmazódott meg bennem. Mi a jobb, küszködő hátrányos helyzetű falusi iskola vagy más településre való bejárás? Egy falusi iskolában hátrányból indulnak-e a diákok a városi társaikhoz képest? Milyen negatív következményei lehetnek az iskolák bezárásának? Hogyan befolyásolhatja egy oktatási intézmény a társadalmi-gazdasági folyamatokat? Célul tűztem ki, hogy a primer és szekunder kutatásokon keresztül feltérképezem a Szigetvári járás oktatási intézményeinek helyzetét és térgazdasági szerepét.

A primer kutatás bemutatását a hét interjú részletes ismertetésével kezdtem. Céлом az volt, hogy olyan emberekkel készítsek interjút, akik különböző szemszögből látják a Szigetvári járásban a közoktatás szerepét és helyzetét. A primer kutatás második felében az interjúk utolsó négy kérdése alapján összeállított SWOT elemzést, a Szigetvári járás erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit mutatom be.

A szekunder kutatásom eredményei két csoportra bonthatók, az egyik a településsoros vizsgálatok a másik pedig az idősoros vizsgálatok csoportja. A településsoros vizsgálatok közé tartozik a Szigetvári járás településeinek távolsága a járás és a megyeszékhelytől, a civil szervezetek száma, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, a hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók aránya, a hátrányos helyzetű óvodás gyermekek aránya, a kompetenciamérés eredményei és a lakónépesség változása. Idősoros vizsgálat a hátrányos helyzetű tanulók arányának alakulása a járásban, az általános iskolába és az óvodába beírt gyermekek számának, valamint a lakónépesség változása. A szekunder kutatás összegzésére készítettem egy klaszteranalízist, amely alátámasztja és kiegészíti a kutatás során kapott eredményeket.

A négy megfogalmazott hipotézis közül, három igaznak, egy pedig részben igaznak bizonyult. A kutatás alapján elmondható, hogy a falusi alapfokú közoktatási intézmények csak részben vannak hátrányban a szigetvári alapfokú közoktatási intézményekhez képest. Családi háttér tekintetében hátrányban vannak, viszont az oktatás színvonalának szempontjából nincsenek. A társadalmi tőke színvonala és összetétele diverzifikáltabb azokon a településeken, amelyek rendelkeznek általános iskolával. Továbbá, az alapfokú közoktatási intézmények bezárása egyenes arányt mutat a vizsgált települések népességszámának csökkenésével, és Szigetvár centrum térségi szerepköre kirajzolódik a közoktatási intézmények tükrében is.

Dolgozatom konklúziója a primer és szekunder kutatások alapján az, hogy a járás humán erőforrás színvonalának megőrzésében, fenntartásában és esetleges erősítésében hatalmas szerepe van a közoktatási intézményeknek, továbbá a népesség megtartásában is közreműködnek. A Szigetvári járás jelenleg is a fejlesztendő járások közé tartozik, de fennáll a veszélye annak, hogy még rosszabb helyzetbe kerül, valamint hogy a járáson belüli egyenlőtlenségek is kiszélesednek, melyhez a közoktatási intézmények bezárása katalizátorként szolgálna. Dolgozatom nem csak a Szigetvári járásnak lehet hasznos, hanem hasonló problémákkal szembesülő térségek számára is érdekes információkkal szolgálhat.

6. Irodalomjegyzék

Szakirodalmak

- Baranyai, B. (2013). *Integrált területfejlesztés*. Debrecen: Debreceni Egyetem, AGTC.
- Béres, C. (1993). A területi politika és a térbeli hátrányok. In C. Béres, & I. Süli-Zakar, *Hajdú-Bihar megye. A térbeli társadalmi-gazdasági fejlődés lehetőségei és problémái* (old.: 9-10). Debrecen: Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzatok Közgyűlése.
- Chipa, S., Mangione, G. R., & Cannella, G. (2022). Modelli di leadership e alliances in “small European schools”. Un’analisi interpretativa su base internazionale. *IUL Research Vol. 3. No. 5.*, 63–86.
- Corbett, M. (2014). From Shinjuku to River John: The Neoliberal Juggernaut, Efficiency, and Small Rural Schools. *Alberta Journal of Educational Research Vol. 60. No. 4.*, 619-628.
- Council of Europe. (1996). *European Charter for Rural Areas*. Forrás: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7452&lang=EN>
- Csatári, B. (1986). A közösségek megtartó képességének fő tényezői az Alföldön. In L. Novák, & L. Selmeczi, *Falvak, mezővárosok az Alföldön*. (old.: 779-789). Nagykőrös.
- Faragó, L. (1987). A TERÜLETFEJLESZTÉS FOGALMÁRÓL. *Tér és Társadalom 1. évf. 1. sz.*, pp. 5-16.
- Ficzere, P. (2024). A DIGITALIZÁCIÓ MEGJELENÉSE ÉS SZEREPE AZ OKTATÁSBAN. *Gradus Vol. 11. No. 1.*, 1-8.
- G. Fekete, É. (2006). Hátrányos helyzetből előnyök? – Elmaradott térségek felzárkózásának esélyei az Észak-magyarországi régióban. *Földrajzi Közlemények*, 55-666.
- G.Fekete, É. (2013). *Integrált vidékfejlesztés*. Miskolc.
- Goda, P., Hamza, E., Mezei, K., & Rácz, K. (2022). A vidékfejlesztés helye és szerepe a fejlesztéspolitikában. *GAZDÁLKODÁS Vol. 66. No. 6.*, 532-558.
- Helga, A. (2023). "A SORSUNK KÖZÖS." FALVAK ÉS ISKOLÁK. *Educatio 32 (2).*, pp. 257-273.
- Káposzta, J. (2007). *REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN*. Debrecen: Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar.
- Káposzta, J., & Tóth, T. (2013). *Regionális és vidékfejlesztési ismeretek*. Debrecen: Debreceni Egyetem, AGTC.
- Kis, K. (2011). A vidék és a vidéki térségek meghatározásának európai vonatkozásai. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok Évf. 6 szám 1-2.*, 105-112.
- KOVÁCS, A. D., FARKAS, J. Z., & PERGER, É. (2015). A vidék fogalma, lehatárolása és új tipológiai kísérlete. *Tér és Társadalom 26. évf. 1. sz.*, 11-34.
- Laczkó, L. (1986). A területi fejlődés jellege. *Területi statisztika. 36. évf. 3. sz.*, 205-210.
- LANNERT, J., & NÉMETH, S. (2023). A tanárhány kezelésének helyi gyakorlatai – pedagógusi, intézményvezetői és szakértői interjúk alapján. *Educatio Vol. 32. No. 1.*, pp.121-135.
- Magyar, T. (2003). A VIDÉKFEJLESZTÉS HELYZETE ÉS KILÁTÁSAI AZ AGENDA 2000 FÉLIDEJEKOR. *GAZDÁLKODÁS, XLVII. évfolyam 2. sz.*, 5-15.
- Miernyk, W. H. (1976). The Realism And Relevance Of Regional Science. *The Review of Regional Studies 6*.

- Molnár, M. (2005). *Regionális egyenlőtlenségek*. SZIE GTK egyetemi jegyzet.
- Némediné Kollár, K. (2021). *TÉRGAZDASÁGI ÖSSZEFÜGGÉSEK AHAZAI HÁTRÁNYOSHELYZETŰ TÉRSÉGEKBEN*. MATE: Docensi védés.
- Nemes Nagy, J. (2005). *Regionális elemzési módszerek*. Budapest: ELTE Regionális földrajzi Tanszék MTA_ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport .
- OECD. (2005). *Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers, Education and Training Policy*. Paris: OECD Publishing.
- OECD, O. f.-o. (2010). OECD Regional Typology. *OECD, Directorate for Public Governance and Territorial Development*.
- OLAJOS, I. (2008). *A VIDÉKFEJLESZTÉSI JOG KIALAKULÁSA ÉS TÖRTÉNETE*. MISKOLC: NOVOTNI KIADÓ.
- Polónyi, I. (2023). Hol tart a hazai közoktatás? *KÖZGAZDASÁGI SZEMLE Évf. 70. Sz. 7-8. , 872-897*.
- Raggl, A. (2019). Small Rural Schools in Austria: Potentials and Challenges. In H. Jahnke, C. Kramer, & P. Meusburger, *Geographies of Schooling* (old.: pp 251–263). Springer eBook: Springer Nature.
- Richardson, H. (1978). The State of Regional Economics: A Survey Article. *International Regional Science Review*.
- Ritter, K. (2018). A vidékgazdaság foglalkoztatási szerkezete Magyarországon. *Hadtudományi Szemle Évf. 11. Sz. 4., 400-420*.
- Ritter, K. (2019). A hungarikum, mint endogén erőforrás szerepe a helyi fejlesztésben, a Gönci barackpálinka példáján keresztül. *Multidiszciplináris kihívások, sokszínű válaszok Gazdálkodás- és Szervezéstudományi folyóirat*, 45-60.
- Székely, A., & Krajcsovicz, Á. (2017). A NÉPESSÉGMEGTARTÓ KÉPESSÉG KÉRDÉSKÖRE, VALAMINT KÍSÉRLET ANNAK SZÁMÍTÁSÁRA. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok Évf. 12 Sz. 1-2., pp. 63-76*.
- Tikász, I. E. (2007). A népességmegtartó és népességeltartó képesség vizsgálata a Püspökladányi kistérségben. *AGRÁRTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK 2007/26. KÜLÖNSZÁM*, 210-219.
- Tóth, K. (1982). Tények és érvek a Békés megyei községek népességmegtartó képességéről. *Területi Statisztika 32. évf. 1-2. sz., 40-59*.
- Tóth-Szerecz, Á. (2015). Sajátos nevelési igényű gyermekek az iskolarendszerben, inkluzív nevelés. *Iskolakultúra Évf. 25 Sz. 11. , 115-120*.
- Velkey, G. (2020). Az oktatási rendszer változásainak hatása az elmaradott vidéki térségekben élő fiatalok iskoláztatási és foglalkoztatási esélyeire. *Tér és Társadalom Évf. 34. Sz. 4., 122-142*.

Egyéb irodalmak

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
<https://njt.hu/jogszabaly/2011-190-00-00>
2025.01.24.
2023. évi CII. törvény a területfejlesztésről
<https://njt.hu/jogszabaly/2023-102-00-00>

- 2025.01.17.
3. 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
<https://njt.hu/jogszabaly/1996-21-00-00>
2025. 01. 17.
 4. 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet a kedvezményezett járások besorolásáról
<https://njt.hu/jogszabaly/2014-290-20-22>
2025. 01. 02.
 5. A statisztikai célú területi egységek közös nomenklatúrája (NUTS)
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/99/a-statisztikai-celu-teruleti-egysegek-kozos-nomenklaturaja-nuts->
2025. 02. 05.
 6. Google Térkép
https://www.google.com/maps/@46.0519655,17.8239546,10z?authuser=0&entry=tu&g_ep=EgoyMDI1MDQwOS4wIKXMDSoJLDEwMjExNjM5SAFQAww%3D%3D
2025. 04. 10.
 7. Központi Statisztikai Hivatal
<https://www.ksh.hu/>
 8. Oktatási Hivatal
<https://okm.kir.hu/fit2/Jelentes/FeladatellatasiHelyJelentes?omkod=027404&fhelySorsz=7>
2025. 04. 07.
 9. Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer
<https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/>
 10. Regionális politika (Európai Unió)
https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/regional-policy_hu
2025. 01. 29.
 11. Regionális politika (Európai Bizottság)
https://hungary.representation.ec.europa.eu/strategia-es-prioritasok/fontosabb-unios-szakpolitikak/regionalis-politika_hu
2025. 01. 19.

7. Mellékletek

1. sz. melléklet: Interjúk során feltett összes kérdés

Mi az az egy-két szó, ami először eszébe jut járásról?

Mi az az egy-két szó, ami először eszébe jut a közoktatási intézményekről?

Hogyan ítéli meg a járás helyzetét?

Hogyan látja a közoktatási intézmények szerepét a járásban és a helyi társadalomban?

Milyen a kapcsolat a többi intézménnyel?

Vannak-e együttműködések, ha igen milyen formában?

Az intézmények részt vesznek-e a település életében, ha igen milyen formában?

Magasabb-e a társadalmi tőke színvonala azokon a településeken, amelyek rendelkeznek valamilyen oktatási intézménnyel (óvoda, iskola)?

Hogyan ítéli meg az oktatás színvonalát?

Hátrányban vannak-e a falusi iskolák a szigetvári iskolákhoz képest? Ha igen, milyen szempontból?

Hátrányban vannak-e a falusi óvodák a szigetváriakhoz képest? Ha igen, milyen szempontból?

Mi a jobb, küszködő falusi iskolák (óvodák) vagy a más településre ingázás? Miért?

Honnan ingáznak a diákok?

Milyen tendenciák várhatóak a jövőben? Javul-e az intézmények helyzete vagy romlás, esetleg iskola bezárások várhatóak?

Hogyan látja a fejlesztési lehetőségeket?

Milyen változásokat javasolna az oktatási intézményekben a helyi gazdaság és a társadalom fejlődése érdekében?

Miért döntött a helyben maradás/elköltözés mellett?

Óvodai és általános iskolai tanulmányi miként befolyásolták a későbbi tanulmányait?

Későbbi tanulmányai során érezte-e hátrányban magát?

Milyen lehetőségeket lát a fiatalok számára a Szigetvári járásban való elhelyezkedésre?

Miket tart a járás erősségeinek?

Miket tart a járás gyengeségeinek?

Miket tart a járás lehetőségeinek?

Miket tart a járás veszélyeinek?

8. Fűggelék

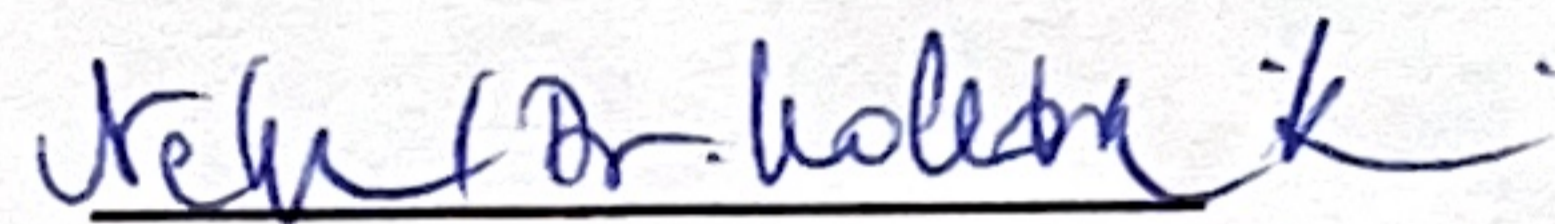
NYILATKOZAT

Farkas Gréta (név) (hallgató Neptun azonosítója: QP8W18) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Gödöllő, 2025. év október hó 7. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Farkas Gréta
A Hallgató Neptun kódja: QP8W18
A dolgozat címe: Közoktatási intézmények térgazdasági szerepének vizsgálata a Szigetvári járásban
A megjelenés éve: 2025.
A konzulens intézetének neve: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

-nem titkosított dolgozat a védést követően

-titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Gödöllő, 2025. 10. 06.

Hallgató aláírása

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	FARKAS GRÉTA
Neptun-kódja:	QP8W18
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	SZAKDOLGOZAT
A munka címe:	A Szoftvertársi interakciók tárgyalási szerepeinek vizsgálata a Szegedi Egyetemen

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötleletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve, verziója, elérhetősége	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

—
.....
.....
.....
.....

4. Doktori képzésben résztvevők nyilatkozata⁴

A doktori képzésben részt vevő hallgatókra a fentiekén túl az alábbi további szabályok vonatkoznak:

1. **Kötelező ismertetés:** A II. Táblázatban feltüntetett minden MI-használat körülményeit az értekezés "Anyag és módszer" fejezetében részletesen be kell mutatni.
2. **Témavezetői ellenjegyzés:** A nyilatkozatot a témavezetőnek is jóvá kell hagynia.

Kijelentem, hogy a fentebb részletezett, a doktori képzésre vonatkozó külön szabályokat megismertem és a disszertációm elkészítése során maradéktalanul betartom.

5. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Gödöllő....., 2025.10...... hó 21. nap

Farkas Gábor
.....

Hallgató aláírása

Kék Dr. Halász
.....

Konzulens/Témavezető aláírása

⁴ Ez a pont kizárólag a doktori képzések hallgatóira vonatkozik, más képzési szinteken a rész a Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozatig törölhető a dokumentumból.